

Master in de Journalistiek

“BREAKING: Moeder van drie wordt hoofdredacteur”

Vrouwelijke journalisten in de Vlaamse
nieuwsmedia

Masterproef aangeboden door
Marthe VAN LOY

Tot het behalen van de graad van master in de Journalistiek

Promotor: Chris VERSCHOOTEN

Academiejaar: 2018-2019

- **Code of conduct voor geloofwaardig auteurschap**
 - **Correct verwijzen naar bronnen houdt in:**
 - dat ik als auteur transparant ben over mijn bronnen, zodat de lezer op elk moment correct kan inschatten welke de bron is van wat beweerd wordt;
 - dat ik als auteur geen relevante informatie waarover ik beschik en die een ander licht zou kunnen werpen op de geboden interpretatie of ontwikkelde redenering bewust weglaat;
 - dat ik als auteur duidelijk aangeef welke relevante interpretaties ik niet in rekening heb gebracht en waarom dat is gebeurd;
 - dat ik als auteur waarheidsgetrouw weergeef wat ik heb geobserveerd;
 - dat ik als auteur op de hoogte blijf van evoluties in manieren van verwijzen en het weergeven van referenties en een bibliografie.

Ik bevestig dat ik deze code of conduct heb nageleefd bij het schrijven van deze masterproef.

Naam: Marthe Van Loy

Datum: 24/05/2019

Handtekening:

Voorwoord

Zo'n zes maanden geleden bekeek ik vol spanning de mogelijke masterproefonderwerpen, toen 'vrouwelijke journalisten' in mijn oog sprong. Genderkwesties hebben me altijd geboeid en dus was ik meteen getriggerd. Ik besloot wat research te doen naar vrouwelijke journalisten bij ons in Vlaanderen. Lang hoefde ik niet rond te surfen om tot enkele verrassende vaststellingen te komen. Vrouwelijke journalisten zijn in zo goed als alle westerse landen ondervertegenwoordigd, en wij zijn bij de slechtste leerlingen van de klas. Hoe hoger de leeftijdscategorie en hoe hoger op de hiërarchische ladder, hoe minder vrouwen er in de journalistiek te vinden zijn. Degenen die er zijn, werken vooral bij magazines en audiovisuele media. Verder worden vrouwelijke journalisten slechter betaald dan hun mannelijke collega's, hoewel ze vaker hoogopgeleid zijn.

In eerste instantie was ik vooral erg verbaasd over die scheeftrekkingen. In tweede instantie was ik vastberaden om mij, als vrouwelijke journalist in wording, in de kwestie te verdiepen en een constructieve bijdrage te leveren aan het debat. Daarin was ik wel te ambitieus. Ik bedank mijn promotor, mevrouw Chris Verschooten, om mijn oorspronkelijke plannen danig in te perken en mee te denken over hoe ik het onderzoek beter zou kunnen aanpakken. Erg veel dankbaarheid gaat ook uit naar de vijftien fantastische vrouwelijke journalisten die mij te woord wilden staan en dat in alle open- en eerlijkheid gedaan hebben. Sommigen ontvingen mij tussen radiopresentaties door, anderen offerden hun vrije dag aan mij op. Allemaal hebben ze mij geïnspireerd en nog meer gemotiveerd om mij voluit in het journalistieke vak te gooien. Want als je wil, dan kan het. Ten slotte vernoem ik graag mijn vrienden en familie, die mij dit academiejaar onvoorwaardelijk hebben gesteund. Bedankt om mij vast te pakken toen ik een zware week achter de rug had, bedankt om mee te juichen toen de laatste respondent had bevestigd. Bedankt om er al die tijd simpelweg te zijn. Zonder jullie was deze masterproef er niet geweest.

Persartikel

Vrouwelijke journalisten haken af door zware werk-privébalans, concurrentie en rollenpatronen

Amper een derde van de Vlaamse journalisten is een vrouw. Dat heeft niet te maken met een gebrek aan interesse of een gebrek aan vrouwen in de opleidingen journalistiek. Wel blijken een moeilijke werk-privébalans, traditionele verwachtingspatronen en onzekerheid te zorgen voor een scheve genderverhouding in onze nieuwsmedia.

Van alle beroepsjournalisten in Vlaanderen is slechts 28% een vrouw. Met dat povere aantal zijn we wereldwijd bij de slechtste leerlingen van de klas. Vrouwen zijn het sterkst ondervertegenwoordigd in de hoogste leeftijdscategorieën en in leidinggevende functies. En dat zijn maar enkele vaststellingen uit de laatste Belgische journalistenenquête die werd afgenomen door het Center for Journalism Studies (Universiteit Gent) in samenwerking met het Laboratoire des Pratiques et Identités Journalistiques (Université libre de Bruxelles, Université de Mons). Uit eerder onderzoek naar dezelfde tendensen in de rest van West-Europa kwamen onder meer het glazen plafond en een patriarchale cultuur op redacties naar voren als oorzaak. Die zouden vrouwen verhinderen om de job vol te houden of om door te stromen naar hogere posities. Maar de situatie blijkt complexer dan dat.

Niet vrouwen, maar moeders haken af

In het kader van haar masterproef interviewde Marthe Van Loy, studente Journalistiek aan de KU Leuven, vijftien Vlaamse, vrouwelijke journalisten. Die gesprekken schetsen een positiever beeld van nieuwsredacties. Naar eigen zeggen krijgen vrouwen veel kansen en ervaren ze geen glazen plafond dat hen verhindert om door te groeien. Verder heeft de meerderheid niet het gevoel zich harder te moeten bewijzen dan mannelijke collega's en ook van mannelijke dominantie op nieuwsredacties is er weinig sprake. Het blijken dan ook niet per se vrouwen die afhaken of niet opklimmen, maar moeders. De onregelmatigheid van een job in de nieuwsmedia blijkt erg moeilijk te combineren met een gezin. Die zware werk-privébalans treft vooral vrouwen, wat de cijfers bevestigen. Een op drie vrouwelijke journalisten heeft geen kinderen, terwijl dat slechts bij een op vijf mannen het geval is. De reden daarvoor blijkt tweeledig: enerzijds wordt er van vrouwen traditioneel meer verwacht aan het thuisfront, anderzijds hebben ze er zelf nood aan om tijd door te brengen met hun gezin. Opmerkelijk is dat wanneer vrouwelijke journalisten effectief kiezen voor hun privéleven ten koste van hun job, ze dat ervaren als een eigen keuze. Dat neemt niet weg dat minder vrouwen die keuze zouden moeten maken als de werk-privébalans in de sector zou verbeteren.

Een andere factor die lijkt mee te spelen, is dat vrouwen vaker twifelen aan zichzelf en minder profileringsdrang tonen dan mannen. Een cliché, zou u denken, maar wel een verschil dat door twee derde van de geïnterviewde vrouwen werd aangehaald. Dat blijkt ook uit de moeite die journalisten hebben om in de nieuwsitems vrouwen voor de camera of de microfoon te krijgen. Tegelijkertijd wordt de journalistiek als een vrij harde, concurrentiële omgeving beschreven. Het is

dus waarschijnlijk dat eerder onzekere vrouwen daarom afhaken of geen ambitie hebben om leidinggevende te worden.

Geen quota

Volgens het onderzoek ligt een combinatie van traditionele verwachtingspatronen, onzekerheid en de eigen wil van vrouwen om hun werk en privéleven in balans te houden aan de basis van de ondervertegenwoordiging van vrouwelijke journalisten in Vlaanderen. Om die onevenwichtige genderverhouding te herstellen biedt de studie enkele mogelijkheden. Positieve discriminatie is er daar volgens de respondenten alvast geen van. Om te beginnen kunnen bestaande praktische regelingen zoals deeltijds werken en thuiswerken meer en beter benut worden. Zeker bij printmedia is het evident dat thuiswerk flexibeler wordt. Daar blijkt de werk-privébalans het zwaarst en is van thuis uit werken perfect mogelijk. Vrouwelijke journalisten geven de indruk dat die regelingen nog te weinig bespreekbaar zijn en dat er op bepaalde redacties een stigma rond hangt. Volgens hen is er nood aan openheid, goede afspraken en een sfeer waarin werknemers geen schroom hoeven te voelen om voor een deeltijdse regeling te kiezen of om privékwesties aan te brengen. Een collegiale sfeer en leidinggevendenden die zelf het signaal geven dat er een leven is buiten de job, dragen daaraan bij.

Vrouwelijke journalisten zouden ook zelf meer hulp kunnen inschakelen zoals een nanny, maar daar speelt onze samenleving een rol. Volgens het onderzoek krijgen vrouwen anno 2019 nog steeds opmerkingen op het feit dat ze lange dagen maken, hun huishouden uitbesteden of een topfunctie uitoefenen. Als een man hetzelfde doet, kijkt bijna niemand raar op. Zolang de maatschappij sterk vasthoudt aan traditionele rollenpatronen, vormen die voor vrouwelijke journalisten mogelijk een drempel om de job vol te houden of voor een bepaalde functie te kiezen.

Inhoudsopgave

Inleiding	6
Literatuuroverzicht	7
1. Leeftijdsgrens en verticale segregatie	
1.1. Jonge, vrouwelijke journalisten komen en gaan	
1.2. Moeders gebukt onder het glazen plafond	9
1.2.1. Het draaideureffect	
1.2.2. Een glazen plafond en een loonkloof	11
1.2.3. A boys' club	13
1.3. Vrouwen zorgen voor evenwichtige journalistiek	14
2. Horizontale segregatie	15
2.1. Minderwaardige media en vrouwelijke onderwerpen	
2.2. Een vrouwelijke aanpak	17
3. Vrouwelijke journalisten in Vlaanderen	19
3.1. Profiel van de Vlaamse beroepsjournaliste: een overzicht	
3.1.1. Vertegenwoordiging, leeftijd en functie	20
3.1.2. Loon, werkduur en gezinssituatie	21
3.1.3. Specialisatie en discriminatie	22
3.2. Traditionele genderbreuklijnen bevestigd	23
Onderzoeksdoel	26
Onderzoeksaanpak	27
4. Steekproef	
5. Methode	28
6. Grounded Theory	29
Resultaten	31
7. Werk-privébalans	
7.1. Invloed privésituatie op journalistieke carrière	
7.2. Bestaande mogelijkheden om de werk-privébalans minder zwaar te maken	33
7.3. Mogelijkheden om de werk-privébalans in de toekomst te verbeteren	37
8. Genderverhouding	39
8.1. Vrouwen zijn evenwaardige journalisten	
8.2. Belang van evenwichtige redactie	41
8.3. Evolutie man-vrouwverhouding	43
9. Horizontale segregatie	46
9.1. Geen mannelijke of vrouwelijke onderwerpen	
9.2. Interesse primeert op vooroordelen	47
10. Metaniveau: bewust van clichés	48
Discussie	49
11. Overzicht van de resultaten	
12. Resultaten in het licht van de literatuur	52
13. Link naar actualiteit	53
Conclusie	55
Literatuurlijst	58
Bijlagen	61

Inleiding

In september 2018 kon Vlaanderen op Canvas kijken naar *Dank dat u bij ons was*, een vierdelige reeks die een beeld schetste van veertig jaar televisiejournalistiek. De aanleiding voor het programma was Martine Tanghe. Zij begon veertig jaar geleden als nieuwsanker en was na Monique Delvaux de tweede vrouwelijke journalist op de nieuwsdienst van de toenmalige BRT. “Oh God, wat moeten we met een vrouw beginnen?”, klonk het toen volgens hen. Vandaag klinkt er heel andere taal in de wandelgangen van redacties, want vrouwelijke journalisten zijn niet langer uitzonderingen. Toch is hun positie in de sector op zijn minst opmerkelijk te noemen.

Wereldwijd zijn vrouwelijke journalisten nog steeds ondervertegenwoordigd. Lange tijd stagneerde hun aantal rond 33%, in 2012 bleek gemiddeld 41,3% van het aantal journalisten vrouw te zijn. Maar Vlaanderen hinkt achterop. Recent daalde het aantal Vlaamse, vrouwelijke journalisten zelfs opnieuw van 32% in 2013 naar 28% in 2018. Die ondervertegenwoordiging wordt nog sterker naarmate de leeftijdscategorie stijgt en een functie zich hoger op de hiërarchische ladder bevindt. Die twee genderbreuklijnen, leeftijd en verticale segregatie, komen terug in verschillende landen. De literatuur wijst op enkele structurele problemen waardoor vrouwelijke journalisten sneller afhaken en minder vlot doorstromen naar hogere posities dan hun mannelijke collega's. Daarbij komen nog de scheve verdeling van vrouwelijke journalisten over mediasectoren en de loonkloof tussen mannelijke en vrouwelijke journalisten, die niet volledig te wijten is aan de gemiddeld jongere leeftijd en lagere positie van die laatste groep.

Deze masterproef situeert zich binnen het onderzoek naar die opmerkelijke positie van vrouwelijke journalisten in westerse landen. De centrale vraag die gesteld wordt, is hoe vrouwelijke journalisten in Vlaanderen de traditionele genderbreuklijnen leeftijd en verticale segregatie vandaag ervaren. De eerste deelvraag peilt naar de verschillen tussen de ervaringen van radio-, televisie- en printjournalisten. De tweede deelvraag toetst de verschillen tussen de ervaringen van de jongere (< 35 jaar) en de oudere generatie (> 45 jaar). De derde en laatste deelvraag onderzoekt wat er in de toekomst kan veranderen opdat de breuklijnen positief evolueren.

Om een antwoord te formuleren op de onderzoeksvragen, zijn vijftien diepte-interviews afgenomen bij vrouwelijke journalisten uit de Vlaamse nieuwsmedia. De steekproef bestaat concreet uit radio-, televisie- en printjournalisten die verschillende functies uitvoeren en tussen 25 en 56 jaar oud zijn. De antwoorden zijn geanalyseerd aan de hand van de *Grounded Theory* om op basis van de individuele gesprekken tot een algemene theorie te komen.

De studie valt uiteen in drie delen: eerst schetst een overzicht van de bestaande literatuur het theoretisch kader van het onderzoek ; vervolgens komen het onderzoeksdoel en de onderzoeksaanpak aan bod; na de bespreking van de resultaten volgt een discussie en ten slotte een conclusie waarin de bevindingen van het onderzoek worden samengevat.

Literatuuroverzicht

Dit eerste deel bespreekt de positie van de vrouwelijke journalist aan de hand van bestudeerde literatuur. Die positie wordt in West-Europa, net zoals in andere landen wereldwijd, gekenmerkt door drie patronen of genderbreuklijnen: leeftijd, verticale segregatie en horizontale segregatie.

1. Leeftijd en verticale segregatie

De eerste paragraaf (§1.1.) bespreekt hoe jonge, vrouwelijke journalisten wereldwijd vanaf een bepaalde leeftijd uit het journalistieke werkveld lijken te verdwijnen. De volgende delen gaan in op de factoren die aan de basis liggen van dat fenomeen (§1.2.) en waarom de aanwezigheid van voldoende vrouwelijke journalisten belangrijk is (§1.3.).

1.1. Jonge, vrouwelijke journalisten komen en gaan

Het groeiende aantal vrouwen in journalistieke opleidingen staat in contrast met het stagnerende percentage vrouwelijke journalisten in het werkveld. Onderzoek uit het begin van deze eeuw toont een lichte vooruitgang, al zet die zich nog niet sterk door in Vlaanderen. Daarnaast blijken de journalisten die effectief aan het werk zijn opvallend jonger dan hun mannelijke collega's, wat doet vermoeden dat vrouwen het beroep vroegtijdig verlaten.

Academische opleidingen voor journalisten zijn vrij recent. Voor de 20^e eeuw was vooral de "school of real life" (Franks, 2013, p. 7) belangrijk om het beroep van journalist uit te oefenen. Vanuit de Verenigde Staten kwam er een kentering in die attitude en in de loop van de 20^e eeuw richtten verschillende landen een academische journalistieke opleiding in. (Franks, 2013) Het studiedomein van de massamedia bleek veel vrouwen aan te trekken. Dat blijkt uit het werk van Margaret Gallagher, volgens Byerly (2013) een van de eersten die de positie van de vrouwelijke journalist op wereldschaal in kaart bracht. Gallagher beschrijft hoe in het begin van de jaren '90 van de 20ste eeuw in 53 van de 83 bestudeerde landen al 50% of meer van de studenten in journalistieke en communicatieve opleidingen vrouwen zijn (Gallagher & Von Euler, 1995). Volgens Van Zoonen is dat percentage in westerse landen als het Verenigd Koninkrijk en Nederland in de loop der jaren zo sterk gestegen dat er een *gender switch* aan de gang zou zijn (Van Zoonen, 1994).

Het zou dan ook logisch zijn dat die grote groep vrouwelijke studenten ondertussen hun weg naar het journalistieke werkveld heeft gevonden, maar niets is minder waar. De journalistiek blijft tot op vandaag een "*boys' club*" (Franks, 2013, p. 1). Het percentage vrouwen in de journalistiek blijft hangen rond 33%. Die drempel van 1/3^e bestempelde Rush (2005) in de jaren 1980 al als "the Ratio of Recurrent and Reinforced Residuum or R³ hypothesis". Die ratio voorspelt dat het percentage van vrouwen in communicatieve

domeinen, waaronder de journalistiek, en in universiteiten stagneert rond 1/3^e tegenover een tweederdemeerderheid van mannen.

Bijna twintig jaar na het stellen van die hypothese kreeg Rush gelijk. Weaver toonde in zijn onderzoek (1998) aan dat in verschillende landen als Australië, de Verenigde Staten, Hongarije, Duitsland en China het aantal vrouwelijke journalisten rond 33% lag. Frankrijk en Spanje scoorden nog lager, in Finland en Nieuw-Zeeland lag het percentage dan weer iets hoger. (Oukrop e.a., 2005) Ook in recentere studies uit het eerste decennium van de 21^e eeuw komt dat patroon naar voren, ondanks het stijgende aantal vrouwen in journalistieke opleidingen (Franks, 2013).

Gallagher ziet de “one at a time-mentaliteit” (Gallagher & Von Euler, 1995, p. 54) als een mogelijke verklaring van dat fenomeen. Volgens haar gebruiken werkgevers de rekrutering of de promovering van een vrouw als excuus om geen andere vrouwen te moeten aannemen, wat een echte verandering in de weg staat (Gallagher & Von Euler, 1995). Ook Franks (2013) wijst daarop als zij het heeft over de doelstelling die sommige mediabedrijven zichzelf opleggen om een percentage van 30% vrouwelijke journalisten te behalen. Zo'n doelstelling heeft volgens haar het averechtse effect dat de aanwerving van vrouwen vaak stopt eenmaal de drempel van 30% bereikt is. Franks citeert daarbij Jane Bennett, een van de vrouwen die erin slaagde hoger op te klimmen in de Britse media, die reflecteert over haar pionierspositie: “Why should there be a 30% target for boards if women are half the population? (...) I think there's a bamboo ceiling rather than a glass ceiling: it stretches but doesn't really break.” (Jane Bennett in *Broadway*, 2012, geciteerd in Franks, 2013, p.37).

Toch lijkt het tij stilaan te keren. In Weavers update van *The Global Journalist* (Weaver & Willnat, 2012) maakt hij tien jaar na de versie uit 1998 opnieuw de balans op van de journalistiek in 33 landen wereldwijd. Het gemiddelde percentage vrouwelijke journalisten in al die naties is ondertussen 41,3%. Een opvallende stijging dus ten opzichte van de theoretisch voorspelde 33% die in 1998 bevestigd werd. In een bescheiden aantal landen maken vrouwen zelfs ruim de helft van de journalisten uit. Dat is het geval in China (52,9%), Maleisië (55%), Singapore (60%) en Rusland (67,4%). Weavers algemene conclusie op dit vlak luidt dat er inderdaad een stijging is van het percentage vrouwelijke journalisten ten opzichte van de eerste editie van *The Global Journalist*, maar dat het profiel van de gemiddelde journalist een 40-jarige blanke man blijft. Meer studies de volgende jaren zullen dan ook moeten uitwijzen of deze stijging effectief het begin is van een gestage gelijkstelling tussen het aantal mannen en vrouwen in de journalistiek.

Opvallend in Weavers studie is dat Vlaanderen¹ achterop hinkt in die trend. Niet meer dan 27,8% van de Vlaamse journalisten is vrouwelijk. Volgens Weaver is het een stijging ten opzichte van het percentage in 1983, maar blijft er een sterke over-representatie van mannen (Weaver & Willnat, 2012, p. 152). Slechts drie landen scoren slechter: Japan, Korea en de Verenigde Arabische Emiraten. Een mogelijke verklaring voor dat lage aantal in Vlaanderen is dat pas bij de invoering van de bachelor- en masterstructuur aan het begin van de 21^e eeuw er ook specifieke journalistieke opleidingen werden ingesteld aan hogescholen en universiteiten. Voordien werd men op de redactie zelf opgeleid door oudere redacteurs en tot op de dag van vandaag is een journalistiek diploma geen vereiste om het beroep van journalist in Vlaanderen uit te oefenen (Deltour, 2018; Janssens & Sluydts, z.j.). Volgens de studie van Hummel, Kirchhoff en Prandner (2012) naar Oostenrijkse journalisten is ook daar een journalistieke opleiding niet van cruciaal belang om aan de slag te gaan als journalist. Zij opperen dat dat de discrepantie tussen het aantal vrouwen in journalistieke opleidingen en het aantal vrouwen in het journalistieke werkveld grotendeels verklaart. De redenering luidt dat als je ook zonder opleiding journalist kan worden, de genderverhouding in de opleidingen niet per se representatief is voor die in het werkveld. Dat verklaart echter niet waarom er dan meer mannen dan vrouwen zonder opleiding hun weg vinden naar de journalistiek.

Naast dat contrast komt er nog een opvallende tendens naar voren uit meerdere kwantitatieve studies. De vrouwelijke journalisten die effectief aan het werk zijn, zijn gemiddeld jonger dan hun mannelijke collega's. In de laagste leeftijdscategorieën zit de verhouding tussen mannen en vrouwen bijna gelijk, maar het aantal vrouwen zakt naarmate de leeftijd stijgt, ook in België. (De Bens & Raeymaeckers, 2010; Franks, 2013; Byerly, 2013; De Dobbelaer e.a., 2013; De Vuyst e.a., 2018) Dat sluit aan bij Gallagher (1995) die stelt dat er geen evidentie is voor het idee dat vrouwen al bij de aanwerving gediscrimineerd worden, gewoon omdat ze vrouw zijn. Wel verlaten veel vrouwen dus tijdens de eerste twintig jaar van hun loopbaan het journalistieke beroep. Onderzoekers spreken zelfs over een "disappearance of female journalism graduates" (Greenslade, 2011, geciteerd in Franks, 2013, p. 10).

1.2. Moeders gebukt onder het glazen plafond

In recente en minder recente literatuur over het komen en gaan van jonge journalisten komen dezelfde factoren terug die vrouwen uit de journalistiek zouden jagen. De eerste paragraaf gaat in op de moeilijke combinatie van het journalistieke werk en het moederschap (§1.2.1.). Het volgende deel behandelt de moeilijke doorstroming naar hogere functies en de loonkloof (§1.2.2.), waarna er aandacht gaat naar de mannelijke dominantie in de journalistieke sector (§1.2.3.). (Van Zoonen, 1994; Van Zoonen, 1998;

¹ Weaver bestudeerde vooral integrale landen, maar voor België was zijn uitgangspunt een studie over journalisten in Vlaanderen.

Gallagher & Von Euler, 1995; Bourdieu, 2001; Byerly & Ross, 2004; Byerly, 2013; Franks, 2013)

1.2.1. Het draaideureffect

Gallagher stelt ruim twintig jaar geleden vast dat een van de grootste hindernissen voor vrouwen in de journalistiek de combinatie met het gezinsleven is. De zorg voor een kind blijkt erg moeilijk te verzoenen met de hoge eisen van een journalistieke job. Die eisen waren in eerste instantie dan ook afgestemd op mannelijke werknemers waarvan het overgrote deel niet veel tijd moest besteden aan het huishouden of de zorg voor kinderen. (Gallagher & Von Euler, 1995) Ook Van Zoonen (1998) bevestigt dat fenomeen. Franks citeert daarbij Jan Howarth die spreekt over het "Sliding Glass Door syndrome" of het 'draaideureffect', waarmee hij een passend beeld plakt op het fenomeen dat vrouwelijke journalisten komen en gaan (Howarth, 2000, geciteerd in Franks, 2013, p.38). Zoals beschreven in §1.1.4. stroomt een groot aantal jonge, vrouwelijke journalisten binnen in het werkveld, maar verlaten ze vroegtijdig de job. Dat keerpunt is voor veel vrouwen het moederschap.

Wat de combinatie van een kind en een job in de journalistiek zo moeilijk maakt, is volgens Van Zoonen dat een journalist de klok rond beschikbaar zou moeten zijn (Van Zoonen, 1994). Dat nieuws zeven dagen op zeven en 24 uur op 24 doorgaat, zorgt ervoor dat het werk van een journalist nooit klaar lijkt. Er wordt ook dikwijls verwacht van journalisten dat ze mobiel zijn en op eender welk moment het nieuws kunnen achterna gaan. Die flexibiliteit wordt een probleem als je ook een kind moet opvoeden. North (2016) bevestigt dat. Van Zoonen (1994) merkt op dat mediaorganisaties zichzelf op dat vlak niet aanpassen aan de groeiende instroom van vrouwen. Er zijn nog te weinig faciliteiten die de combinatie van de job met het runnen van een gezin opvangen.

In recentere studies die peilen naar die werk-privébalans bij vrouwelijke journalisten zelf, komen dezelfde factoren terug. (Ross, 2001; Elmore & Massey, 2007; Everbach & Flournoy, 2007; Reinardy, 2009; North, 2016) In een onderzoek (Ross, 2001) bij Britse, vrouwelijke journalisten geven zij aan dat de werk-privébalans erg moeilijk is door de lange uren die volgens hen horen bij de journalistieke cultuur. Zelfs de respondenten die geen kinderen – en geen kinderwens – hadden, vinden het belangrijk dat de journalistieke sector meer rekening houdt met werkende ouders. Dat bevestigen de diepte-interviews van Everbach en Flournoy (2007) met vrouwelijke journalisten die de sector al verlaten hebben. Zij zeggen teleurgesteld te zijn in nieuwsredacties omdat ze er niet in slagen zich aan te passen aan de wensen en noden van vrouwelijke werknemers. "A cultural shift in newsrooms allowing flexibility in work schedules might help retain more women, but managers resist such

change with ‘a subtle, dismissive attitude, more than anything else, that I think finally pushes women out the door’” (FJ2, geciteerd in Everbach & Flournoy, 2007, p. 55). Het gebrek aan tegemoetkomingen vanuit redacties demotiveert vrouwen om in het vak te blijven. (Reinardy, 2009)

Journalisten kunnen ook kiezen voor een deeltijdse job of een statuut van freelancer. Maar die laatste optie is voor vrouwen volgens Ross' onderzoek (2001) niet meer dan een omweg rond het probleem van de werk-privébalans. Het freelancestatuut “tries to make women's lives accommodate the male-ordered workplace rather than [it] challenges the structure and culture that make too many workplaces hostile to all working parents but especially mothers.” (Ross, 2001, p. 533). Daarbij komt dat het freelancersbestaan erg onzeker is in vergelijking met een voltijdse job. In België, bijvoorbeeld, is de financiële situatie van zelfstandige journalisten allesbehalve rooskleurig. Ze worden minder betaald dan journalisten die in vaste loondienst zijn en moeten met dat lagere loon ook nog hun eigen sociale zekerheid en belastingen financieren. Hun werkgevers daarentegen hebben vooral voordelen: freelancers zijn goedkoper en flexibeler. (De Bens & Raeymaeckers, 2012) Toch steeg de laatste jaren het aantal Belgische freelancejournalisten met ruim 5%. In 2013 werkte een op vijf Belgische journalisten onder een freelancestatuut, in 2018 was dat al een op vier. (De Dobbelaer e.a., 2013; De Vuyst e.a., 2018)

Tegelijkertijd zijn vrouwelijke journalisten die hun vaste job inruilden voor een statuut als zelfstandig journalist niet per se minder tevreden. Dat blijkt alleszins uit een onderzoek dat Elmore en Massey (2011) uitvoerden bij Amerikaanse journalisten. Vooral de mogelijkheid om hun werk te kunnen combineren met de opvoeding van de kinderen is een bepalende factor in die tevredenheid. Een belangrijke kanttekening daarbij is dat het om een Amerikaans onderzoek gaat en de Vlaamse situatie voor freelancejournalisten niet helemaal identiek is aan die in de Verenigde Staten. Verder onderzoek naar freelancejournalisten in ons land is dan ook nodig om te peilen hoe zij tegenover hun job en hun statuut staan.

1.2.2. Een glazen plafond en een loonkloof

Een fenomeen waar niet enkel vrouwelijke journalisten mee te maken krijgen, maar vrouwelijke werknemers in het algemeen, is dat van het glazen plafond of de *glass ceiling*. De term werd in de jaren 1970 in de Verenigde Staten voor het eerst gebruikt als beeld voor de onzichtbare barrière die vrouwen tegenhoudt om op te klimmen naar hogere functies in hun sector. Die barrière komt tot stand door attitudes en vooroordelen ten aanzien van vrouwelijke werknemers. (Wirth, 2001; Falk & Grizzard, 2005; Byerly, 2013; Franks, 2013) Auteurs merken daarbij op dat het glazen plafond niet occasioneel voorkomt in de loopbaan van een individuele vrouw, maar dat het

de hele demografische groep van vrouwen raakt (Draulans, 2001). Andere verwante termen om hetzelfde fenomeen te beschrijven zijn onder meer verticale segregatie en *sticky floor* of klevende vloer (Wirth, 2001).

Gallagher (1995) toonde ruim twintig jaar geleden het glazen plafond in de journalistiek al aan. Ondanks de toestroom van vrouwelijke journalisten in het werkveld, blijven de leidinggevende en besluitvormende functies gedomineerd door mannen. Een carrière uitbouwen in de media blijkt voor vrouwen moeilijker dan voor hun mannelijke collega's (Gallagher & Von Euler, 1995). Meer recent onderzoek naar het aantal vrouwen in topfuncties in de communicatiewereld, dus ook in de journalistiek, toont aan dat dat percentage nog steeds erg laag ligt (Falk & Grizzard, 2005; Merens, 2010; Ross, 2014). Een Nederlandse studie wijst wel op een groeiend aandeel vrouwen in besluitvormende functies in de Nederlandse mediasector. Al is dat vooral het geval op het laagste van de leidinggevende niveaus, dat van chefs en leden van redactieraden. Op de hogere niveaus zijn vrouwen nog steeds ondervertegenwoordigd. (Merens, 2010) Dat de onevenwichtige verdeling tussen mannen en vrouwen specifiek in communicatiesectoren extra relevant is, komt later in deze paper nog aan bod (§1.3.)

Franks merkt op dat in het geval van de journalistiek "a simple glass ceiling is no longer an adequate metaphor." (Franks, 2013, p. 35). Daarmee bedoelt ze dat de situatie vandaag complexer is dan het eenvoudige beeld van een glazen plafond. De laatste jaren zijn er immers wel vrouwen die er in slagen om door dat glazen plafond te breken en in invloedrijke functies terecht te komen. Dat geeft de indruk dat het probleem van de baan is, terwijl dat niet het geval is. Opnieuw speelt hier de *one at a time*-mentaliteit mee die ook in §1.1. aan bod komt (Gallagher & Von Euler, 1995, p. 54). Maar enkele individuele uitzonderingen zijn geen bewijs voor de vlotte doorstroming van vrouwen naar kaderfuncties.

De moeilijke combinatie van het journalistieke werk en het moederschap (§1.2.1.) speelt ook een rol in die doorstroming naar kaderfuncties, omdat die functies doorgaans nog meer van een werknemer eisen. Zolang nieuwsredacties geen aanpassingen doorvoeren voor werkende ouders, moeders in het bijzonder, zijn de carrièrekansen van die doelgroep beperkt. Uit onderzoek blijkt dat de moeders die wel leidinggevende en voltijdse functies uitoefenen niet zelden kinderloos zijn of zich in een onconventionele thuissituatie bevinden, zoals een niet-werkende man. (Franks, 2013) Op dit punt speelt onze maatschappij een grote rol. Ook in de 21e eeuw blijken de traditionele sociale normen nog dominant, waarbij het eerder de taak is van de vrouw om haar carrière terug te schakelen en minder te verdienen om zich volledig in te zetten voor de zorg van het gezin. (Bourdieu, 2001; Franks, 2013) Een

gevolg daarvan is de ongelijke werktijd van mannen en vrouwen, meer bepaald de verhouding tussen hun betaalde en onbetaalde werktijd. Onderzoek toont aan dat vrouwen in de praktijk meerdere uren werken, maar dat ze 2/3e van die tijd besteden aan onbetaald werk (o.a. het huishouden, zorg voor de kinderen) en slechts 1/3e aan betaald werk. Voor mannen is die verhouding net omgekeerd. (Wirth, 2001) Zo kunnen mannen makkelijker een gezin en een carrière combineren, wat bijdraagt aan het draaideureffect (§1.2.1.).

De twee hierboven besproken hindernissen (§1.2.1. en §1.2.2.) liggen mee aan de basis van een derde factor die ervoor zorgt dat vrouwelijke journalisten het beroep vroeger verlaten: de loonkloof tussen mannen en vrouwen. Uit een recent rapport van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) blijkt dat de gendergelijkheid op de hele arbeidsmarkt de laatste twintig jaar amper is geëvolueerd. Naast een verschil in tewerkstelling blijft het verschil in loon een aanslepend probleem. (Delpont, 2019) Net als in vele andere sectoren is dat ook zo in de journalistiek. Een studie uit 2012 van de Internationale Federatie voor Journalisten vergeleek het loon van journalisten uit 16 landen wereldwijd en constateerde dat vrouwelijke journalisten in elk van die landen minder verdienden dan hun mannelijke collega's. De loonkloof was niet overal even groot, maar wel aanwezig. In België bedroeg de kloof niet minder dan 25%. (Franks, 2013) Ook in landen waar het loon aangepast wordt aan het diploma blijft er een verschil in salaris tussen mannen en vrouwen met dezelfde opleiding (Wirth, 2001). In interviews geven vrouwelijke ex-journalisten aan dat enerzijds hun loon niet naar behoren was in vergelijking met het werk dat ze deden, anderzijds het niet fair is dat hun mannelijke collega's meer verdienden voor datzelfde werk (Everbach & Flournoy, 2007).

De loonkloof in de journalistieke sector is dus deels het gevolg van het glazen plafond en de moeilijke privé-werkbalans, omdat er minder vrouwelijke leidinggevenden zijn en vrouwen vaak minder uren werken dan mannen. Maar even goed is er ook een verschil in loon tussen mannelijke en vrouwelijke journalisten die hetzelfde werk doen.

1.2.3. *A boys' club*

Waar Gallagher aan het einde van de 20e eeuw al beschreef hoe de journalistiek beheerst werd door mannelijke attitudes en prioriteiten (Gallagher & Von Euler, 1995), wordt dat beeld in recente literatuur enkel bevestigd (Van Zoonen, 1998; De Bruin, 2000; Bourdieu, 2001; Draulans, 2001; Ross, 2001; Byerly & Ross, 2004; Elmore, 2007; Franks, 2013; Smirnova, 2013; North, 2016). Vooral redacties van dagbladen blijken vandaag nog een mannenbastion (Franks, 2013; North, 2016).

Byerly en Ross (2004) hebben het over een mannelijke hegemonie op nieuwsredacties en ook de respondenten van de interviews in Elmore (2007) getuigen van een patriarchale cultuur. Dat doen ook de interviewees van Franks (2013), die vriendjespolitiek tussen mannelijke werknemers en seksisme op de werkvloer aankaarten. Daarnaast geven vrouwelijke journalisten in de studie van North (2016) blijk van een sfeer waarin vrouwen over het hoofd gezien of niet serieus genomen worden. Draulans (2001) stelt dat vrouwen functioneren als *token* of symbool in de journalistieke wereld. Het *tokenisme* draait om het aannemen van medewerkers uit verschillende (minderheids)groepen. Als meer dan 65% van de leden van een groep uit dezelfde sociaal-demografische klasse komen, “ontwikkelt zich een dominante stijl en omgangsvorm, waarbinnen mensen van minderheidsgroepen dienen te functioneren” (Draulans, 2001, p. 229). In landen waar het percentage mannelijke journalisten 65% of meer is, wat in België het geval is (De Vuyst e.a., 2018), is er volgens die theorie dus sprake van een mannelijke dominantie waarbinnen vrouwen als minderheidsgroep hun weg moeten zien te vinden. Zij stoten als *token* dan ook op moeilijkheden zoals extra prestatiedruk en minder vertrouwen van andere groepsleden. (Draulans, 2001)

Ross (2001) noemt verschillende manieren om als vrouw om te gaan met die mannelijke dominantie. Ten eerste is er de incorporatiestrategie, volgens welke een vrouwelijke journalist zich aanpast aan de mannelijke normen en effectief *one of the boys* probeert te zijn. Ook het omgekeerde is mogelijk: een vrouwelijke journalist kan net erg bewust een alternatief willen bieden voor die mannelijke normen en tegen de mannelijke dominantie ingaan. Die twee strategieën lijken elkaar uit te sluiten, terwijl beide houdingen in de praktijk verwacht worden. De vrouwelijke journalist staat voor een dubbele vereiste: ze moet zowel een professionele journalist als een echte vrouw zijn (Van Zoonen, 1998). Ten slotte kan een vrouwelijke journalist ervoor kiezen om zich als freelancejournalist niet te mengen in de mannelijke cultuur van nieuwsredacties (Ross, 2001). De vraag stelt zich of een vrouwelijke journalist moet leren omgaan met de mannelijke dominante op nieuwsredacties of dat de nieuwsredacties op een andere manier met vrouwelijke werknemers moeten omgaan.

1.3. Vrouwen zorgen voor evenwichtige journalistiek

In verschillende sectoren is de ondervertegenwoordiging van vrouwelijke werkrachten door directe of indirecte discriminatie een werkpunt. Toch is het fenomeen in de communicatiesector extra relevant omwille van de boodschap die onder andere kranten, radio en televisie ons meegeven. De media laten een beeld van de wereld zien en maken voor ons uit wat en wie daarin belangrijk is, wie de macht heeft en wat als normaal wordt beschouwd in onze samenleving. Zij bepalen welke onderwerpen een massapubliek

bereiken en op welke manier. Zo hebben ze invloed op wat mensen belangrijk vinden en waar ze over praten. Met andere woorden: de media bepalen de 'agenda' van hun publiek. (McCombs & Shaw, 1972; Gallagher & Von Euler, 1995; Van Zoonen, 1998; Falk & Grizard, 2005)

Die agenda-settingtheorie, voor het eerst beschreven door McCombs en Shaw (1972), toont de macht van massamedia. Daarom is een evenwichtige verdeling van werknemers in de mediasector erg van belang. Ook Smirnova (2013) haalt aan dat journalistiek op vlak van gender gebalanceerd moet zijn, omdat een over-representatie van zowel mannen als vrouwen een negatieve impact heeft op de berichtgeving. Enkel een evenwichtig samengesteld productieteam kan aan faire berichtgeving doen. (Van Zoonen, 1994) Idealiter is de redactie van een krant of nieuwsdienst representatief voor de maatschappij. Dat betekent in België, net als in het overgrote deel van de rest van de wereld, dat de ruime helft van die redactie vrouw zou moeten zijn. (The World Bank, 2017) "A good and successful newspaper should reflect the society it's reporting on. If women are not in the fabric of the organisation, you've got a worse product", zegt ook Sue Matthias, redacteur van *The Financial Times Weekend Magazine* en ex-voorzitter van de drukkinggroep *Women in Journalism* (Franks, 2013, p. 6). De specifieke taak van de communicatiesector en de journalistiek in het bijzonder, maakt een gelijke man-vrouwverhouding in die sector extra relevant in de algemene strijd voor gelijkheid. (Franks, 2013)

2. Horizontale segregatie

Het tweede hoofdstuk zoomt in op de manier waarop vrouwelijke journalisten scheef verdeeld zijn over journalistieke sectoren en nieuwsdomeinen. De eerste paragraaf gaat in op de sectoren waarin vrouwelijke journalisten vooral werken en de onderwerpen die als vrouwelijk bestempeld worden (§2.1.). In het tweede deel van dit hoofdstuk komen de complexiteit van de horizontale segregatie en het effectieve verschil in praktijk tussen mannelijke en vrouwelijke journalisten aan bod (§2.2.).

2.1. Minderwaardige media en vrouwelijke onderwerpen

Gallagher en Von Euler (1995) haalden bijna 25 jaar geleden aan dat vooral in Europa het percentage vrouwelijke journalisten hoger ligt bij radio- en televisieomroepen dan bij geschreven pers. De recentere studie van Franks (2013) bevestigt dat en voegt eraan toe dat binnen de geschreven pers meer vrouwen schrijven bij week- dan bij dagbladen. Een bijkomende tendens is dat lokale en regionale media meer vrouwen tewerkstellen dan nationale media. Een mogelijke verklaring voor die scheve verdeling is tweeledig: enerzijds het verschil in status tussen die verschillende deelsectoren, anderzijds de opvatting dat vrouwen minder professioneel zouden zijn. Met andere woorden: kranten en nationale media hebben meer aanzien dan respectievelijk magazines en lokale of regionale pers en stellen daarom minder vrouwelijke journalisten te werk omdat die minder

professioneel werk zouden leveren. (Van Zoonen, 1994; Bourdieu, 2001; Franks, 2013)

De vraag stelt zich wat professionaliteit op journalistiek vlak dan precies inhoudt. De Bruin (2000) wijst erop dat journalistieke kernwaarden erg moeilijk te definiëren zijn. Survey-onderzoeken tonen verschillende resultaten naargelang het land en het specifieke topic. Toch zijn er ook schijnbaar universele journalistieke waarden die zowel mannelijke en vrouwelijke journalisten, ongeacht hun culturele achtergrond, erkennen. Een voorbeeld daarvan is objectiviteit. (De Bruin, 2000; Lavle & Lehman-Wilzig, 2005) De studie van Lavle en Lehman-Wilzig (2005) focust specifiek op de oorsprong van die journalistieke waarden. Volgens hen is het belangrijk in het achterhoofd te houden dat de journalistieke praktijk die als norm wordt beschouwd ooit bepaald is door mannen. Vrouwen zijn namelijk pas de laatste decennia het beroep ingestroomd. (Lavle & Lehman-Wilzig, 2005)

Gallagher en Von Euler (1995) stellen dan ook dat het grootste obstakel voor vrouwelijke journalisten erin bestaat dat ze beoordeeld worden volgens mannelijke standaarden en criteria. Ross (2001) sluit daarbij aan: "Newsroom culture that masquerades as a neutral "professional journalism ethos" is (...) actually organised around a man-as-norm and woman-as-interloper structure." (Ross, 2001, p. 535) Op een gelijkaardige manier beschouwt Smirnova (2013) de aanwezigheid van vrouwelijke journalisten als een systeemfout in een mannelijke sfeer (Smirnova, 2013, p. 122). Lavle en Lehman-Wilzig (2005) bevestigen de moeilijkheid die Van Zoonen (1998) een dubbele vereiste noemt: tegelijk een professionele journalist en een echte vrouw zijn.

Net zoals vrouwelijke journalisten geassocieerd worden met bepaalde mediasectoren, worden ze ook gelinkt aan bepaalde onderwerpen en thema's. Dat zijn de zogenaamde zachtere onderwerpen die aansluiten bij hun huishoudelijke taken zoals kinderen, onderwijs en human interest. Ook lifestyle en mode worden aanzien als domeinen "where the girls belong" (Franks, 2013, p.34). Het zogenaamde harde nieuws zoals politiek, economie en buitenlands nieuws wordt dan weer als mannelijk bestempeld. (Van Zoonen, 1994) Franks (2013) maakt de vergelijking met het glazen plafond: hoe hoger de functie en de leeftijdsklasse, hoe minder vrouwelijke journalisten er te vinden zijn; hoe harder en serieuzer het nieuws, hoe minder vrouwelijke journalisten er over schrijven (Franks, 2013, p.33).

Journalisten geven in enkele studies aan dat ze niet altijd bewust voor die zogenaamde vrouwelijke onderwerpen kiezen. (Everbach & Flournoy, 2007; Elmore, 2007; Franks, 2013) In die gevallen krijgen vrouwelijke journalisten te maken met vooroordelen. Zo zegt een respondent uit het onderzoek van Elmore (2007) dat haar chef liet uitschijnen dat vrouwen niet in staat waren om over financiën te berichten. Ze voegt eraan toe dat een verhaal over een supermarkt ongetwijfeld wel naar haar gaat, omdat een vrouw nu

eenmaal meer tijd zou spenderen in de supermarkt dan een man (Elmore, 2007, p. 21). Franks (2013) beschrijft gelijkaardige getuigenissen van onder meer een vrouwelijke misdaadjournalist die volgens haar collega's thuis hoort bij het *celebrity news* en een andere journalist die scherp beschrijft hoe ze gevisieerd wordt bij het verdelen van nieuwsfeiten: "If it was a very boring press release about some sort of childcare thing, I'll be given it. If I see all the stories on the newsdesk, I can tell you which story I would get" (geciteerd in Franks, 2013, p. 24).

Toch wijst Ross (2001) op de complexiteit van de horizontale segregatie, omdat er ook vrouwelijke journalisten zijn die bewust de voorkeur geven aan thema's die als vrouwelijk gepercipieerd worden. Ze vergelijkt het fenomeen dan ook met het dilemma van de kip of het ei. Enerzijds is het logisch dat als vrouwen vaker onderwerpen als mode, lifestyle, onderwijs of gezondheid toegewezen krijgen, ze zich daarop zullen toelagen en zich daarin zullen specialiseren zodat vrouwen op termijn geassocieerd worden met die onderwerpen. In dat geval zijn het wel nog steeds eerst de chefs die op basis van vooroordelen de onderwerpen aan hen geven. Anderzijds zijn vrouwen vaak intrinsiek geïnteresseerd in dat soort onderwerpen, waardoor ze zichzelf in de positie van zachte journalisten hebben geplaatst en een stereotype hebben gecreëerd. In dat geval zijn het de vrouwelijke journalisten zelf die de horizontale segregatie in de hand werken. Net zoals Ross (2001) doet dit literatuuroverzicht geen uitspraak over die discussie. Wel is het belangrijk om de horizontale segregatie niet als een eenduidig probleem te bestempelen waarin de vrouwelijke journalist steeds aan de benadeelde kant staat.

Interessant zijn vrouwelijke journalisten die zich specialiseren in een thema dat als mannelijk aanzien wordt. Naast de harde onderwerpen als politiek, economie en buitenlands nieuws blijkt ook de sportjournalistiek grotendeels een mannenwereld. Het percentage vrouwelijke sportjournalisten ligt in Vlaanderen nog lager dan in bijvoorbeeld Wallonië, Nederland, Spanje en Italië. Een belangrijke kanttekening daarbij is dat in die twee laatste landen ook sterk wordt ingezet op het *babe*-imago van sportjournalisten. (De Poorter, 2015) Twee studenten bestudeerden recent de uitzondering op de regel en schreven een masterproefonderzoek over vrouwelijke sportjournalisten in Vlaanderen. Beiden deden dat aan de hand van diepte-interviews, een van hen combineerde dat met een kwantitatieve analyse. (Cleuren, 2014; De Poorter, 2015)

De ervaringen van de vrouwelijke sportjournalisten lopen wat uit elkaar. Enerzijds komt in beide onderzoeken aan bod dat de meeste respondenten niet het gevoel hebben dat ze anders behandeld worden omdat ze vrouw zijn en dat ze geloven gelijke kansen te krijgen. Anderzijds geven sportjournalisten in beide onderzoeken aan dat ze zich verplicht voelen om zich meer te bewijzen dan hun mannelijke collega's en dat ze het er moeilijk mee hebben om er uitgepikt te worden voor zogezegde vrouwenonderwerpen zoals de kledij

op een sportgala. De respondenten van De Poorter (2015) werden ook al geconfronteerd met het idee dat ze weinig van sport zouden afweten. Wat het lage percentage vrouwelijke sportjournalisten betreft, waren ze het erover eens dat de interesse in sport nu eenmaal niet fifty-fifty verdeeld is over mannen en vrouwen. De respondenten vonden de sportredactie op dat vlak representatief voor de maatschappij. (Cleuren, 2014; De Poorter, 2015) Deze twee casestudies lenen zich niet tot een veralgemening, maar tonen wel aan dat vooroordelen over het kennen en kunnen van vrouwelijke journalisten nog sterk aanwezig zijn, zeker in een eerder mannelijk domein als de sportjournalistiek.

2.2. Een vrouwelijke aanpak

Aan het einde van het hoofdstuk over horizontale segregatie stelt zich de vraag of er effectief verschillen zijn in hoe mannelijke en vrouwelijke journalisten hun beroep uitoefenen. Met andere woorden: is er naast een aantal zogezegd vrouwelijke onderwerpen ook sprake van een vrouwelijke journalistieke aanpak? Eerst bespreekt deze paragraaf enkele onderzoeken om vervolgens in te gaan op de onderzoeksmethoden zelf en hun effect op de resultaten.

Miltsov, Shor en Van de Rijt (2018) onderzochten het verband tussen de gendersamenstelling van nieuwsredacties en de toon van krantenartikels. Uit hun studie blijkt dat enkel een verandering van de gendersamenstelling over de hele nieuwsredactie zich vertaalt in een andere, positievere toon in de berichtgeving. Met andere woorden: een substantieel deel (ca. 35%) van de nieuwsredactie moet uit vrouwen bestaan voor er een effect merkbaar is. Maar ook dan gaat het slechts om een bescheiden effect. Een opmerkelijk resultaat is dat vrouwen met een hogere functie, zoals hoofdredacteur, geen invloed hadden op de toon van de berichtgeving. Een mogelijke verklaring daarvoor is dat die vrouwen zich aanpassen aan de typisch mannelijke journalistieke standaarden. (Miltsov, Shor & Van de Rijt, 2018) Dat sluit aan bij andere onderzoeken waaruit naar voren komt dat vrouwelijke journalisten die een hogere positie bereikt hebben, zich niet bekommeren om de vrouwelijke journalisten onder hen. (Ross, 2001; Everbach & Flournoy, 2007; Franks, 2013) De respondenten uit de studie van Everbach en Flournoy hebben het over "alpha females" (Everbach & Flournoy, 2007, p. 58).

Diezelfde respondenten geven aan dat hun journalistieke aanpak wel degelijk verschilt van die van hun mannelijke collega's. Ze hebben naar eigen zeggen meer oog voor detail en complexiteit. (Everbach & Flournoy, 2007). Ook Ross (2001) stelt dat gender een invloed kan hebben op het perspectief en de toon van het nieuws, hoewel er weinig man-vrouwverschillen zijn wat professionele en ethische waarden betreft. Vrouwelijke journalisten zouden wel significant meer publieksgericht werken dan hun mannelijke collega's, stelt Van Zoonen op basis van survey-onderzoek (Weaver, 1997, geciteerd in Van Zoonen, 1998).

Verder haalt Van Zoonen (1998) aan dat de veranderende actualiteitsverslaggeving kansen biedt aan vrouwelijke journalisten. Volgens haar wordt de journalistiek, de televisiejournalistiek in het bijzonder, meer en meer geleid door een commerciële logica omdat de concurrentiedruk alsmaar groter wordt. Dat schrijft ze aan het einde van de 20^e eeuw, maar is vandaag niet anders. Die commerciële logica heeft als doel om zoveel mogelijk kijkers of lezers te winnen en vertaalt zich in enkele tendensen. Ten eerste is er de opkomst van nieuwe informatieve genres zoals de talkshow, waarin nieuws op een lossere manier gecommuniceerd wordt. Die genres worden gegroepeerd onder de term *infotainment*. Daarnaast zou er meer aandacht zijn voor human interestverhalen en speelt het publiek een meer beslissende rol in de nieuwsselectie. Volgens Van Zoonen zijn het net die journalistieke kenmerken die traditionele journalisten bekritisieren en bestempelen als typisch vrouwelijk. Zij stelt dan ook dat die transformaties van de televisiejournalistiek het beroep openstellen voor vrouwen, wat een bijkomende verklaring zou zijn voor het hogere percentage vrouwelijke journalisten in die specifieke mediasector (§2.1.).

Lavle en Lehman-Wilzig (2005) wijzen erop dat het belangrijk is om kritisch om te gaan met onderzoek naar genderverschillen in de journalistieke praktijk. In hun studie gaan ze dieper in op de meest gebruikte onderzoeksmethoden en de mogelijke invloed daarvan. Concreet behandelen ze het interview, de meest dominante methode, en de inhoudsanalyse.

Ten eerste kan zowel het ondervragen van vrouwen als mannen voor een vertekend beeld zorgen. Zoals in deze literatuurstudie al is aangehaald, hebben vrouwelijke journalisten en de vrouwelijke stijl van verslag geven een lagere status. Het is dus mogelijk dat vrouwen zich volgens de incorporatiestrategie (cf. §1.2.3.) aansluiten bij de algemeen aanvaarde, maar mannelijke waarden zoals objectiviteit. Verder kan sociale wenselijkheid, het willen overkomen als een goede en professionele journalist, hier een rol spelen. Daarnaast zijn ook mannelijke interviewees niet per se betrouwbaar. Zij zijn zich vaak bewust van de genderproblematiek en zullen dan uit politieke correctheid hun best doen zo weinig mogelijk in stereotypen te praten. Mogelijk beweren zij dat ze veel belang hechten aan vrouwelijke inbreng in de berichtgeving terwijl ze dat in de praktijk niet of minder doen. Een bijkomend probleem, kenmerkend voor het interview als methode in het algemeen, is dat er vaak een discrepantie is tussen wat mensen zeggen te doen en wat ze effectief in de praktijk doen. (Lehman & Wilzig, 2005) Ook Van Zoonen (1998) wijst op het feit dat de zelfrapportering van zowel mannelijke en vrouwelijke journalisten weinig zegt over hun effectieve professionele gedrag. Ten tweede is de inhoudsanalyse een problematische methode omdat een journalistiek eindproduct niet het werk is van één individu, maar van een volledig team. Naast de journalist hebben ook bijvoorbeeld de eind- en hoofdredacteur invloed op de inhoud en stijl van een artikel. Bijkomende, externe factoren zijn bijvoorbeeld routines en

stijlafspraken van een redactie. Een artikel op zich is in dat opzicht dus geen goede en eenduidige indicator voor de invloed van gender op de journalistieke praktijk. (Lavle & Lehman-Wilzig, 2005)

3. Vrouwelijke journalisten in Vlaanderen

Na een overzicht van de literatuur over vrouwelijke journalisten in het algemeen, focust dit laatste hoofdstuk op vrouwelijke journalisten in Vlaanderen. Aan de hand van longitudinaal onderzoek schetst de eerste paragraaf het profiel van de vrouwelijke journalist en hoe dat geëvolueerd is de laatste twintig jaar (§3.1.). Vervolgens gaat de tweede paragraaf in op een recent onderzoek naar de eerder genoemde traditionele genderbreuklijnen in het Vlaamse journalistieke landschap (§3.2.).

3.1. Profiel van de Vlaamse, vrouwelijke beroepsjournalist: een overzicht

De onderzoekstraditie die peilt naar het sociaal-demografisch profiel van de Vlaamse beroepsjournalist gaat terug tot 1983. Toen ondervroeg professor Els De Bens een representatieve steekproef van 250 beroepsjournalisten die werkzaam waren in de Vlaamse dagbladders. In 2003 werd voor het eerst de volledige populatie in kaart gebracht. Aan dat survey-onderzoek, uitgevoerd door de Universiteit Gent in samenwerking met de Vereniging van Vlaamse Beroepsjournalisten (VVJ), namen zo'n 1026 journalisten of ongeveer 45% van de beroepsgroep deel. Ook journalisten uit de audiovisuele sector waren daarbij betrokken. Sindsdien onderneemt het Center for Journalism Studies (Universiteit Gent) elke vijf jaar een systematisch survey-onderzoek om aan de hand van een reeks vaste variabelen een gedetailleerd beeld te schetsen van de Vlaamse beroepsjournalist. De enquêtes die afgenomen zijn in 2008, 2013 en 2018 variëren licht in de manier van steekproeftrekking en onderzochte variabelen. Zo ging er in het meest recente onderzoek voor het eerst aandacht naar digitalisering en datajournalistiek en werd het sample in 2013 nationaal uitgebreid door ook Waalse journalisten in de steekproef op te nemen. Dat laatste is het resultaat van een nauwe samenwerking met het Laboratoire des Pratiques et Identités Journalistiques van de Université libre de Bruxelles en de Université de Mons. (De Bens & Raeymaeckers, 2010; De Vuyst e.a., 2018)

Wat volgt is grotendeels gebaseerd op de resultaten van de survey-onderzoeken uit 2013 en 2018, die een representatief deel van de Belgische journalisten aan beide zijden van de taalgrens bevroegd hebben. In 2013 was er een totaal responspercentage van 33,4%, in 2018 lag dat cijfer op 24,5%. (De Dobbelaer e.a., 2013; De Vuyst e.a., 2018) De resultaten van beide studies zijn in grote mate vergelijkbaar. Belangrijke kanttekening is dat alle bevroegde journalisten een perskaart hebben of aangesloten zijn bij een beroepsvereniging van journalisten, in Vlaanderen is dat de Vlaamse Vereniging van

Journalisten (VVJ). De steekproef dekt daarmee nog niet de volledige groep van actieve journalisten, maar wel een erg groot deel. (De Vuyst e.a., 2018)

3.1.1. Vertegenwoordiging, leeftijd en functie

Vrouwen waren in 1983 al ondervertegenwoordigd in de Vlaamse journalistiek en zijn dat vandaag nog steeds. Er is een stijging merkbaar in het aantal vrouwelijke journalisten, maar de laatste jaren lijkt die te stagneren op ruim een derde van het totale aantal beroepsjournalisten. Tussen 2013 en 2018 daalde dat aantal zelfs opnieuw van 34% naar 31,4% voor de ganse Belgische beroepsgroep. Specifiek in Vlaanderen zakt het vrouwelijke aandeel met 28% (tegenover 32% in 2013) zelfs opnieuw onder de drempel die Rush bestempelde als *the Ratio of Recurrent and Reinforced Residuum* (§1.1.). Die terugval is opmerkelijk in vergelijking met onderzoek in andere Europese landen zoals Frankrijk dat een vervrouwelijking van de journalistieke sector aantoont. Verder is de samenhang tussen de genderverhouding en de leeftijdscategorieën interessant: hoe jonger de journalisten, hoe meer de man-vrouwverhouding in balans is. In 2013 waren mannelijke en vrouwelijke journalisten in de leeftijdscategorie 'jonger dan 35 jaar' vrijwel gelijk verdeeld, terwijl het aantal vrouwelijke journalisten in de leeftijdscategorie '35 tot en met 44 jaar' maar 37,4% bedroeg. De verhoudingen in 2018 zijn quasi identiek, wat aantoont dat een substantieel aantal vrouwelijke journalisten afhaakt voor ze de leeftijd van 35 bereikt heeft. In de hoogste leeftijdscategorie, 'ouder dan 55 jaar', is nog een op vijf journalisten een vrouw. (De Bens & Raeymaeckers, 2010; De Dobbelaer e.a., 2013; De Vuyst e.a., 2018)

Vrouwelijke journalisten zijn niet alleen scheef verdeeld over leeftijdscategorieën, maar ook over mediasectoren. Sinds het begin van de survey-onderzoeken zijn ze het best vertegenwoordigd in de audiovisuele sector en bij weekbladen. In 2013 werkte bijna de helft van de vrouwelijke journalisten voor radio (44%), wat opmerkelijk is ten opzichte van het totaal aantal radiojournalisten (11%). Ook bij magazines (36%) en televisie (34%) werden heel wat vrouwen tewerkgesteld, tegenover een vierde bij dagbladen (25%). De cijfers in 2018 tonen een gelijkaardig patroon. Van de vrouwelijke journalisten die slechts voor één mediasector werken, doet bijna vier op tien dat voor de periodieke (37,6%) of audiovisuele (36,1%) sector. Het aantal vrouwelijke krantenjournalisten stijgt licht tot bijna een derde. (29,8%). (De Bens & Raeymaeckers, 2010; De Dobbelaer e.a., 2013; De Vuyst e.a., 2018)

De survey-onderzoeken uit 2003 en 2008 toonden ook een genderkloof aan in hogere functies. In 2004 werd Béatrice Delvaux de eerste vrouwelijke hoofdredacteur in België toen ze aan het roer van de Franstalige krant *Le Soir* kwam te staan. Maar ook in andere leidinggevende functies waren vrouwen de absolute minderheid. (De

Bens & Raeymaeckers, 2010). Het duurde tot 2011 voor Isabel Albers de eerste vrouwelijke hoofdredacteur van een Vlaamse krant werd. In de enquêteresultaten van 2013 is de genderverhouding in hogere functies niet opgenomen. Wel werd de functietevredenheid gemeten, die aangeeft dat de grote meerderheid (85%) van de Vlaamse journalisten (zeer) tevreden is met zijn huidige functie. In die tevredenheid speelde leeftijd een significante rol, maar gender niet. De meest recente studie uit 2018 heeft wel aandacht voor de genderverhouding in leidinggevende posities. Daaruit blijkt dat in de hiërarchisch hogere posities met redactionele verantwoordelijkheid ruim zeven op tien journalisten man zijn. Specifiek gaat het dan over managementposities (70,9% mannen) en leden van het middenkader (70,3% mannen). Volgens de onderzoekers kan survey-onderzoek geen verschil aantonen in toegang tot hogere functies voor vrouwen, maar “[kan] de ondervertegenwoordiging van vrouwen in managementfuncties op basis van deze surveygegevens niet genegeerd worden.” (De Vuyst e.a., 2018, p. 14) Een belangrijke kanttekening daarbij is dat vrouwelijke journalisten nochtans vaker hoger opgeleid zijn dan hun mannelijke collega’s. Zowel in 2013 als vijf jaar later ligt het aantal vrouwelijke journalisten met een universitair diploma bijna 20% hoger dan het aantal mannen dat universitair is opgeleid. Dat kan slechts gedeeltelijk verklaard worden door het feit dat vrouwelijke journalisten gemiddeld jonger zijn, omdat ze in elke leeftijdscategorie hoger opgeleid zijn. (De Dobbelaer e.a., 2013; De Vuyst e.a., 2018)

3.1.2. Loon, werkduur en gezinssituatie

Verder bevestigen de Vlaamse survey-onderzoeken de loonkloof. Volgens de twee meest recente enquêtes verdienen vrouwelijke journalisten gemiddeld 300 euro minder dan hun mannelijke collega’s, wat een verschil is van 16,6%. Die kloof hangt enerzijds samen met het grote aantal jonge vrouwelijke journalisten, anderzijds met de ondervertegenwoordiging van vrouwen in hogere functies. Om de impact van die eerste factor na te gaan, bestudeerden de onderzoekers in 2018 ook de loonkloof binnen elke leeftijdsgroep. In de leeftijdscategorie ‘jonger dan 35 jaar’ is die kloof effectief kleiner dan voor de totale groep. Toch blijft ze volgens de onderzoekers belangrijk en statistisch significant. Dat mannen en vrouwen in die jongste leeftijdscategorie vooral tewerkgesteld zijn in niet-leidinggevende functies, wijst erop dat ze verschillend betaald worden voor dezelfde functie en dezelfde anciënniteit. (De Dobbelaer e.a., 2013; De Vuyst e.a., 2018)

Sinds 2013 is het aantal journalisten dat deeltijds werkt in het algemeen met ruim 5% toegenomen, van 14% naar 20,5%. In beide survey-onderzoeken komt deeltijdse tewerkstelling vaker voor bij vrouwelijke journalisten. In 2013 werkte 19% van de vrouwelijke journalisten deeltijds tegenover 11% van hun mannelijke collega’s, in

2018 stegen die aantallen respectievelijk naar 25,8% en 18,1%. De werkweek van de Vlaamse journalist duurde vorig jaar gemiddeld 42,6 uur, wat iets minder is dan de 44 uur in 2013. Vrouwelijke journalisten schatten hun werkduur in beide onderzoeken enkele uren lager in dan hun mannelijke collega's. Wat avondwerk betreft, is er een gelijkaardige samenhang met het geslacht van de journalist. In 2013 gaf ruim 10% meer mannen aan na 18 uur door te werken (60%, tegenover 48% vrouwen). Vijf jaar later zijn beide aantallen licht gestegen, maar is het verschil tussen beiden gelijk. (De Dobbelaer e.a., 2013; De Vuyst e.a., 2018)

Wat de gezinssituatie betreft, woont zowat de helft van de journalisten samen met partner en kind(eren), terwijl een op vier samenwoont zonder kinderen. Die aantallen blijven in 2018 zo goed als constant ten opzichte van vijf jaar eerder. Anders dan in 2013 stelden de onderzoekers daar vorig jaar ook een significant genderverschil vast. De helft van de mannelijke journalisten heeft een relatie met kinderen, terwijl dat slechts 40,6% van de vrouwelijke collega's is. Een op drie vrouwelijke journalisten (29,8%) heeft dan ook geen kinderen, terwijl amper een op vijf mannelijke journalisten (18,7%) kinderloos is. (De Dobbelaer e.a., 2013; De Vuyst e.a., 2018)

3.1.3. Specialisatie en discriminatie

Binnen sommige journalistieke specialisatiegebieden speelt gender een duidelijke rol. In 2013 wordt de trend nogal ruim geschetst, zonder specifieke cijfers. De onderzoekers stellen dat vrouwelijke journalisten zich vaker verdiepen in topics als cultuur, lifestyle en gezondheid terwijl mannen zich meer bezig houden met politiek, economie en financiën. De resultaten uit 2018 tonen een gedetailleerd beeld van de specialisaties per gender, waarin enkele uitschieters de horizontale segregatie bevestigen (§2.1.). Zo is 24,6% van de mannelijke journalisten gespecialiseerd in sport, tegenover amper 4,4% van de vrouwen. Daarnaast trekken specialisaties als politieke actualiteit, economie en technologie ongeveer dubbel zoveel mannen aan. De omgekeerde situatie zien we bij onder andere lifestyle (19,8% vrouwen, ten opzichte van 5% mannen) en gezondheid. Er zijn ook thema's waarin het genderverschil beperkt is en die daarmee de literatuur tegenspreken. Zo worden de topics onderwijs, celebrities, justitie, wetenschap en cultuur door quasi evenveel mannelijke als vrouwelijke specialisten behandeld. (De Dobbelaer e.a., 2013; De Vuyst e.a., 2018)

Ten slotte is er in de survey van 2018 een extra vragenluik opgenomen in het onderdeel 'journalistieke vaardigheden', meer bepaald over discriminatie en intimidatie. Over het algemeen zegt bijna een kwart (24,3%) van de journalisten al in aanraking te zijn gekomen met discriminatie, ruim een vijfde (21,3%) geeft aan zich al geïntimideerd te hebben gevoeld. In beide groepen zijn vrouwelijke journalisten in

de meerderheid. Ruim vier op tien vrouwen (42,7%) hadden al ervaring met discriminatie, een derde (32%) van hen geeft aan dat ze zich gediscrimineerd voelden op basis van geslacht. Het aantal mannelijke journalisten dat getuigt van discriminatie ligt ruim de helft lager (15,5%) en amper 2% zegt te zijn gediscrimineerd op basis van hun geslacht. De verhoudingen qua intimidatie liggen in dezelfde lijn, met die uitzondering dat opvallend meer vrouwen aangeven dat ze geïntimideerd worden op basis van gender dan mannen (67,2% ten opzichte van 4,3%). (De Vuyst e.a., 2018)

3.2. Traditionele genderbreuklijnen bevestigd

In 2017 beschreef De Vuyst de genderissues in het snel veranderd journalistiek landschap van Vlaanderen. Ze wisselde kwantitatieve en kwalitatieve dataverzameling af om zowel de genderbreuklijnen te beschrijven als om na te gaan hoe journalisten de breuklijnen ervaren. Het kwantitatieve gedeelte is gebaseerd op drie golven van survey-onderzoek bij Belgische (Vlaamse) journalisten uit 2003, 2008 en 2013 (zie ook §3.1.). Het kwalitatieve luik bestaat uit diepte-interviews met enerzijds zowel Vlaamse als internationale respondenten, anderzijds zowel mannelijke als vrouwelijke journalisten. (De Vuyst, 2017)

Het algemene besluit van het onderzoek luidt dat de traditionele genderbreuklijnen in de journalistiek, zoals die beschreven zijn in hoofdstuk 1 en 2 van deze literatuurstudie, “in beperkte mate geëvolueerd zijn in België (Vlaanderen).” (De Vuyst, 2017, p. 164) De studie bevestigt het bestaan van alle klassieke barrières die het vrouwelijke journalisten moeilijk maken. De combinatie van werk en gezin zou de grootste impact hebben op de carrière van journalisten. Dat obstakel blijkt door de recent stijgende werkdruk nog groter te worden omdat die de druk op het privéleven intensifieert. Belangrijke kanttekening daarbij is dat het onderzoek aantoont dat ook jonge vaders zich steeds meer zorgen maken over de werk-privébalans. De Vuyst onderzocht verder of de toegenomen digitalisering van de journalistiek voor een nieuwe breuklijn zou zorgen. Maar van zo'n digitale genderbreuklijn lijkt niet meteen sprake. “Hoewel vrouwelijke respondenten de traditionele genderverwachtingen over technologische competentie vaak bevestigden, zou een dichotomisering waarbij digitaal kapitaal wordt voorgesteld als een onderdeel van een ‘mannelijke sfeer’ in de journalistiek te kort door de bocht zijn”, volgens De Vuyst (2017, p.165).

Deze literatuurstudie schetste een beeld van de opmerkelijke positie van vrouwelijke journalisten in westerse landen en meer specifiek in Vlaanderen. Daarbij kwamen enkele barrières aan bod die vrouwen verhinderen om een carrière in de journalistiek uit te bouwen, met als gevolg dat ze vaker en ook vroeger afhaken dan hun mannelijke collega's. Zo blijven vrouwelijke journalisten ondervertegenwoordigd, ondanks het grote aantal vrouwen in journalistieke opleidingen. Een gelijke genderverhouding is nochtans net in de mediasector extra relevant. Mediaboodschappen hebben een impact op een

breed publiek en zouden door een zo evenwichtig mogelijk team moeten worden samengesteld.

Onderzoeksdoel

Het doel van dit onderzoek is drievoudig. Ten eerste is er een persoonlijke motivatie. De positie van de vrouw in de journalistiek, in Vlaanderen maar ook in het algemeen, is iets wat me als vrouwelijke journalist in wording erg interesseert. Meer kennis vergaren was dus zeker een meespelende factor in de keuze van dit onderwerp. Daarnaast heb ik ook een maatschappelijk doel, meer bepaald het topic onder de aandacht brengen en mensen ervan bewust maken dat de positie van de vrouwelijke journalist in Vlaanderen niet evident is. Vrouwen zijn vandaag nog steeds ondervertegenwoordigd in de Vlaamse journalistiek, de laatste vijf jaar zakte het aantal zelfs opnieuw onder een derde (28%). Maar het gaat om meer dan enkel dat aantal, de zogenoemde *body count*. Zo zakt het aantal vrouwen vanaf de leeftijdsgrens van 35 en zijn ze vooral tewerkgesteld in de audiovisuele sector en in de periodieke pers. Daarnaast is er de duidelijke loonkloof, die ook gaapt tussen mannelijke en vrouwelijke journalisten die dezelfde taken uitvoeren. Wetende dat vrouwelijke journalisten vaak hoger opgeleid zijn, is dat een absurd gegeven. Alle traditionele barrières die samen tot de ondervertegenwoordiging van vrouwelijke journalisten leiden, blijven ondanks alle studies naar het topic bestaan. Dat terwijl het in mijn ogen erg relevant is dat de verhoudingen tussen werknemers in de communicatie- en journalistieke sector gelijk lopen. Niet alleen op vlak van gender, maar evenzeer op vlak van leeftijd en etnische achtergrond zou een nieuwsredactie een doorsnede moeten zijn van de maatschappij. Op wetenschappelijk vlak is het onderzoek relevant omdat het geen nieuw cijfermateriaal zal aanbrengen die de bestaande literatuur nog eens bevestigt, maar dieper ingaat op meningen en ervaringen van de Vlaamse, vrouwelijke journalisten zelf. Vanuit een bottom-up methode is er aandacht voor de obstakels die vrouwelijke journalisten ervaren, voor hoe zij de breuklijnen zelf verklaren en voor welke oplossingen zij zien voor de situatie. Die methode is gelijkaardig aan het kwalitatieve luik uit het onderzoek van Sara De Vuyst in 2017, met het verschil dat dit onderzoek enger is en andere accenten legt. De studie beperkt zich tot vrouwelijke journalisten in de nieuwsmedia en peilt naar de verschillen tussen ervaringen van respondenten uit enerzijds verschillende media, anderzijds verschillende leeftijdscategorieën.

Concreet zal dit onderzoek een antwoord formuleren op volgende onderzoeksvragen:

OV1: Hoe ervaren vrouwelijke journalisten anno 2019 de genderbreuklijnen leeftijd en verticale segregatie in de Vlaamse nieuwsmedia?

OV2: Welke verschillen zijn er tussen de ervaringen van radio-, televisie- en printjournalisten?

OV2: Welke verschillen zijn er tussen de ervaringen van de jongere (< 35 jaar) en de oudere generatie (> 45 jaar)?

OV4: Wat kan er volgens de vrouwelijke journalisten in de toekomst veranderen opdat de breuklijnen positief zouden evolueren?

Onderzoeksaanpak

4. Methode

Om een antwoord te formuleren op de onderzoeksvragen is er gekozen voor de kwalitatieve methode van het diepte-interview. Die past bij het doel om dieper in te gaan op ervaringen, opinies en motivaties van vrouwelijke journalisten. Anders dan bij een survey-onderzoek geven interviews inzicht in het 'hoe' en het 'waarom' achter de feiten. In totaal zijn er vijftien interviews afgenomen met behulp van een vragenlijst (zie bijlage 1). Anders dan bij een topiclijst zijn er op voorhand vragen geformuleerd om de antwoorden achteraf op een meer systematische manier te kunnen vergelijken. De volgorde van de vragen stond niet op voorhand vast om het gesprek toch zo spontaan mogelijk te laten verlopen. De vragen zijn op basis van de bestudeerde literatuur opgesteld en geordend in drie thema's: de genderverhouding op nieuwsredacties en het afhaken van jonge vrouwen; factoren die het beroep van journalist moeilijk maken en de impact van gender op die factoren; het redactionele beleid omtrent de werk-privébalans. Enkele openingsvragen peilen naar enerzijds sociaal-demografische gegevens van de vrouwelijke journalisten, anderzijds hun motivatie om in de journalistiek te stappen. Volgens Baarda, van der Hulst & de Goede (2012) mag "de onderzoeker (...) niet krampachtig aan zijn vragenconcept blijven vasthangen, omdat hij dan belangrijke data kan missen voor de analyse." (Baarda, van der Hulst & de Goede, 2012, p.234) Daarom is de vragenlijst tijdens het onderzoek nog aangevuld met enkele topics die respondenten zelf aanbrachten, zoals vrouwen op het scherm en de omgang met zogenaamd feministische onderwerpen.

De respondenten uit de oorspronkelijke steekproef zijn geselecteerd aan de hand van de onderzoeksvragen en met de hulp van de journalistendatabank van de Vlaamse Vereniging voor Journalisten. Alle vijftien zijn ze gecontacteerd per e-mail in december 2018. Zeven journalisten lieten meteen weten dat ze graag aan het onderzoek zouden deelnemen. Vier anderen deden hetzelfde na een herinneringsmail in januari 2019. Eén vrouwelijke journalist verwees naar een collega omdat ze ondertussen een andere functie uitoefende. Die laatste wilde erg graag over het thema praten. Een andere respondent werkte liever niet mee omdat ze naar eigen zeggen weinig ervaring had met de genderproblematiek in haar werkomgeving. Een andere vrouwelijke journalist met hetzelfde profiel werd vrij snel gevonden. De twee overige respondenten, die ook op de herinneringsmail niet reageerden, zijn vervolgens gecontacteerd per telefoon en wilden toch graag deelnemen. Alle vijftien interviews werden *face-to-face* afgenomen tussen 7 februari en 1 april 2019 en de duur varieerde tussen 50 en 75 minuten. Het gesprek werd telkens opgenomen met de applicatie 'spraakrecorder' en vervolgens integraal en waarheidsgetrouw getranscribeerd.

5. Steekproef

Er werd een steekproef getrokken van vijftien vrouwelijke journalisten die werken in de Vlaamse nieuwsmedia. De focus van het onderzoek ligt op de nationale nieuwsmedia, dus lokale en regionale pers is niet opgenomen in dit onderzoek. Dat geldt ook voor magazines, met uitzondering van journalistieke magazines die de focus leggen op actualiteitsverslaggeving. Verder gaat het om een beredeneerd selectieve steekproef van cases die relevant zijn om een antwoord te formuleren op de onderzoeksvragen. Met betrekking tot de eerste deelvraag (OV2) zijn zowel radio- (4) , televisie- (5) als printjournalisten (6) geïnterviewd. In die drie groepen varieert de leeftijdscategorie van de respondenten met het oog op de tweede deelvraag (OV3). Verder komen er uit de audiovisuele sector journalisten van zowel de publieke als van de commerciële omroep aan bod. De printjournalisten werken voor verschillende nieuwsmedia uit verschillende mediagroepen: vijf van hen schrijven voor een krant, één journalist schrijft voor een journalistiek magazine. Ten slotte varieert hun positie op de hiërarchische ladder om zowel de ervaringen van schrijvende journalisten als eind- en hoofdredacteurs in kaart te brengen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de respondenten met hun leeftijd, medium en functie. Om de anonimiteit van de respondenten te waarborgen, worden ze aangeduid met een combinatie van de letter R (radiojournalist), T (televisiejournalist) of P (printjournalist) met een nummer. De printjournalist die voor een journalistiek magazine werkt, is aangeduid met de afkorting MAG. In de kolom 'functie' zijn naast de huidige functie ook vroegere functies van de journalisten opgenomen. Die zijn relevant omdat ze een rol spelen in de getuigenissen van de respondenten. Als een van die ex-functies bij een ander medium werd uitgevoerd, is dat aangeduid tussen haakjes. Zo is R3 sinds enkele maanden onlineredacteur bij een televisiezender, maar werkte ze daarvoor jaren als eindredacteur en chef van het radionieuws in hetzelfde bedrijf. Daarom werd ze in de tabel aangeduid als radiojournalist.

Tabel 1. Steekproef

Respondent	Leeftijd	Functie
R1	25	ex-journalist, ex-eindredacteur redacteur duiding
R2	39	hoofdredacteur verantwoordelijke duiding
R3	34	ex-eindredacteur, ex-chef (R) onlineredacteur
R4	56	eindredacteur + presentatie
T1	46	ex-journalist hoofdredacteur
T2	36	ex-redacteur, ex-eindredacteur aanbodverantwoordelijke 'current affairs'
T3	54	ex-redacteur, ex-eindredacteur (P) journalist

T4	28	journalist
T5	48	journalist
P1	40	ex-journalist hoofdredacteur
P2 (MAG)	45	redacteur
P3	53	redacteur
P4	29	eindredacteur
P5	32	ex-eindredacteur journalist
P6	27	ex-journalist (freelance) redacteur

6. *Grounded Theory*

De analyse van de kwalitatieve gegevens, in het geval van deze paper uitgeschreven diepte-interviews, gebeurde aan de hand van de *Grounded Theory* of Constant Vergelijkende Methode. Meer specifiek gaat het om de *Grounded Theory* zoals die beschreven is door Dimitri Mortelmans in het 'Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden' (2013). De *Grounded Theory* is de meest dominante kwalitatieve analysewijze in Vlaanderen en Nederland en is een geschikte analysemethode om op basis van empirische data tot een theorie te komen. Zo is ook de bedoeling van deze studie om op basis van vijftien individuele gesprekken algemeen geldende uitspraken te doen.

De kern van de *Grounded Theory* is cyclisch werken, met andere woorden het constant vergelijken van de data. Volgens Mortelmans zit dat constante vergelijken "in het cyclisch data verzamelen en het cyclisch opbouwen van de analyse, waarbij steeds opnieuw met de data vergeleken wordt en waarbij eerdere coderingen en analyses door deze vergelijkingen steeds aangepast en verfijnd worden." (Mortelmans, 2013, p. 399) Concreet is er voor dit onderzoek cyclisch data verzameld in die zin dat de thema's die door respondenten zelf werden aangehaald in de volgende interviews ook werden bevraagd. Voorbeelden zijn de genderverhouding in de berichtgeving zelf en de omgang van redacties met onderwerpen die als feministisch kunnen beschouwd worden, zoals Internationale Vrouwendag en de MeToo-beweging. Vervolgens gebeurde ook de analyse van de data op een cyclische manier en in de drie codeerfases die de *Grounded Theory* onderscheidt. In de eerste fase, het open coderen, zijn alle interviews nauwkeurig doorgenomen en werd er op relevante stukken tekst een label geplakt zoals 'kinderen bemoeilijken combinatie' en 'specialisatie: meer paraat zijn'. Tijdens het open coderen werden ook notities genomen van opvallende labels en labels die in andere interviews terugkwamen. Die notities waren een aanzet tot de tweede codeerfase. In die tweede fase, het axiaal coderen, zijn die codes en de bijbehorende citaten aan elkaar gelinkt en gegroepeerd in een dertigtal concepten zoals 'er is veel begrip voor gezinssituaties op

redacties'. Die concepten zijn op hun beurt in drie grote thema's onderverdeeld: werk-privébalans, genderverhouding en horizontale segregatie. Bij het axiaal coderen werd ook regelmatig opnieuw teruggegrepen naar de interviews om na te gaan of alle relevante stukken tekst over een bepaald concept waren meegenomen in de analyse. Ten slotte zijn de concepten in een laatste fase, het selectief coderen, verbonden met elkaar. Dat gebeurde aan de hand van een mindmap rond elk thema (zie bijlage 2). In elke mindmap staat één concept centraal. Daaraan zijn de andere concepten gelinkt zodat ze op die manier een theorie vormen.

Resultaten

7. Werk-privébalans

7.1. Invloed privésituatie op journalistieke carrière

De combinatie van de job met een gezin is volgens twee derde (10/15) van de respondenten de voornaamste reden waarom vrouwelijke journalisten afhaken. Ook alle respondenten zonder kinderen geven aan dat die combinatie voor hen erg moeilijk lijkt. Zo zegt een 28-jarige televisiejournalist het volgende:

Ik denk, als ik voor mezelf spreek, ik ben nu nog niet klaar voor kinderen, maar dat ik totaal niet snap hoe dat ik dat zou kunnen combineren met kinderen. Ik zeg dat ook tegen mijn vriend, ik wil enkel kinderen als ik een fulltime nanny kan betalen. (T4)

Vijf journalisten denken dat het gezin een reden kan zijn, maar dat er ook andere factoren meespelen. Pendelen, een concurrentiële omgeving en het feit dat het moeilijk is om een job te vinden in de sector komen daarbij aan bod. Daarbij geven ze aan dat die hindernissen er ook voor mannen zijn. Waarom de werk-privébalans vooral voor vrouwen een probleem vormt, komt verder in de resultaten nog aan bod. Opvallend is dat ruim twee derde (11/15) van de respondenten de rol van de partner benadrukt in de haalbaarheid van de werk-privébalans, hoewel daar niet naar gevraagd werd. Dat komt ook impliciet naar voren in de getuigenis van een printjournalist en jonge mama die thuis moet “strijden” om haar job te blijven doen omdat haar vriend de onregelmatige uren beu is. Een hoofdredacteur van het televisienieuws stelt het als volgt:

Een partner speelt een hele belangrijke rol of iemand dat volhoudt of niet want die moet mee faciliteren. Als die daar iedere keer een punt van maakt dat op zondag een telefoon gaat en jij zegt “ah shit, ik moet gaan”, ja dan wordt het ook wel moeilijk. (T1)

De onregelmatige uren en flexibiliteit die eigen zijn aan een job in de journalistiek hebben, naast een impact op het gezin, ook een invloed op vriendschappen en nevenactiviteiten. Dat wordt door respondenten van alle leeftijden en uit alle mediasectoren aangegeven. Dertien journalisten ervaren wel veel begrip van hun dichte omgeving en goede vrienden, wat volgens hen ook cruciaal is om de job te kunnen volhouden.

Het idee om de journalistiek te verlaten speelt of speelde al bij negen respondenten: vijf vrouwelijke journalisten overwogen al om te stoppen, drie stapten effectief al een tijdje over naar een andere job en één journalist voelt de druk om te stoppen. Opvallend is dat maar in een derde van die gevallen het gezin daarvoor de reden is. Zo verliet een 29-jarige printjournalist de journalistiek al even omdat ze niet kon aarden in de harde sfeer op de krantenredactie waar ze werkte:

Ja, toen in die periode had ik ook beslist om weg te gaan om bij een communicatiebureau te werken. Dan dacht ik ook wel dat het erop zat voor mij, mijn journalistieke carrière. (...). Toen zag ik ook dat er bij X een heel ander soort sfeer was. Dat was bij Y wel mijn vrees, ik had gedacht dat heel de journalistieke wereld zo werkte en dat het echt een heel harde, mannelijke wereld is waarin ik mij niet zo goed voelde. (P4)

Verder speelt de privésituatie ook een rol in andere carrièrewendingen, zoals al dan niet voor een bepaalde functie kiezen. Twaalf van de vijftien respondenten benadrukken dat het daarbij telkens om een eigen keuze gaat, niet een die opgelegd wordt van bovenaf. Daarvan getuigt een hoofdredacteur van het radionieuws die al heeft besloten dat ze geen jaren meer in haar huidige functie zal blijven:

Ik heb eigenlijk nog nooit het gevoel gehad dat men mij hier in omstandigheden dwingt die het mij onmogelijk maken, maar ik beschouw het eerder als een eigen keuze die ik maak om dat niet nog jaren te doen en dan plots vast te stellen dat ik een dochter heb die naar de unief gaat of de hogeschool en die gaat werken en die ik dan eigenlijk niet gezien heb al die jaren. Dus ik ervaar het eigenlijk helemaal niet als iets wat opgelegd wordt maar wel als een conflict dat in mij zit. (R2)

Voor het feit dat de moeilijke werk-privébalans vooral voor vrouwelijke journalisten een hindernis blijkt, komen uit het onderzoek twee oorzaken naar voren. Enerzijds halen vijf jonge mama's aan dat je simpelweg bij je kind wil zijn vanuit een instinctief moedergevoel, zoals deze 34-jarige radiojournalist met twee jonge kindjes:

Ik denk dat dat iets is wat eigen is aan vrouwen dat die moeten, in eender welke carrière, of dat nu in de journalistiek is of niet, meer rekening houden met hoe krijg ik dat gecombineerd met mijn geweldige kinderen en toffe man. (...) En dat is natuurlijk ook omdat zij dat kind op de wereld gezet heeft hè, dat zij de eerste is die ook gewoon instinctief zegt 'maar ik zal wel voor hem zorgen'. (R3)

Anderzijds spelen de traditionele rollenpatronen in onze samenleving een rol. Bijna twee derde (9/15) van de respondenten merkt dat er nog rollenpatronen zijn. De helft daarvan denkt wel dat rollenpatronen hoe langer, hoe minder doorleven. Toch zijn zes van die negen respondenten jonger dan 35 jaar. Volgens jonge mama's uiten die traditionele patronen zich vooral in de reacties die ze van andere mensen krijgen op hun onregelmatige uren, zodat ze het gevoel krijgen dat ze zich daarvoor moeten verantwoorden. Dat zegt bijvoorbeeld een 32-jarige printjournalist:

En ik merk ook wel in het algemeen dat daar een beetje naar wordt – hoe zou ik het zeggen, dat mensen dat raar vinden. Dat je als moeder er 's avonds niet bent, terwijl ik

denk dat er omgekeerd geen haan zou naar kraaien, moest mijn vriend laat werken en laat thuis zijn. Dus op die manier is er een soort druk. Ik heb wel het gevoel dat ik mij moet verantwoorden. (...) Ik dacht niet dat dat zo was maar dat is wel zo, vind ik. Zo mensen die dan zeggen 'amai, dat is wel straf dat uw vriend dat doet'. Of zo van die opmerkingen van 'ah ja, we zien u niet zo veel in de crèche'. (P5)

Verder wijzen drie respondenten erop dat het ook een bewuste keuze kan zijn om als vrouw de zorgende rol op te nemen. Eén televisiejournalist (T4) heeft het in deze kwestie over "natuurlijke discriminatie". Volgens haar doet een vrouw niet per se meer in het huishouden dan haar man, maar blijft de vrouw wel degene die het kind draagt. Dat ze daardoor enkele maanden of langer niet kan werken, heeft volgens haar een onvermijdelijk effect op de werkvloer.

7.2. Bestaande mogelijkheden om de werk-privébalans minder zwaar te maken

Hoewel de moeilijke werk-privébalans een struikelblok blijft voor vrouwelijke journalisten, blijken er in theorie wel al mogelijkheden om die draaglijker te maken. In de praktijk zijn die echter beperkt of niet haalbaar en sterk afhankelijk van de functie. Om te beginnen werken journalisten in de audiovisuele sector en bij dagbladen in shiften en vaste dienstroosters. Vijf vrouwelijke journalisten hebben het over de mogelijkheid om daarin rekening te houden met persoonlijke voorkeuren. Al maken ze daarbij de kanttekening dat die regelingen beperkt zijn omdat een redactie altijd moet blijven draaien. Over die beperking getuigt ook deze hoofdredacteur van het televisienieuws. Volgens haar is er al erg veel flexibiliteit wat voorkeuren betreft:

Ik vind dat wij in de dienstroosters heel veel rekening houden met de wensen van mensen, soms zelfs ook iets teveel. Soms heb je wel zoiets van, we zijn ook nog een bedrijf. (lacht) Want als iedereen zijn eigen rooster begint te maken, naar eigen goeddunken, dan wordt het ook wel heel lastig. (T1)

Verder wijzen vier journalisten op de voordelen van onregelmatig werken. Drie daarvan zijn radiojournalisten die vooral een vroege shift als een mogelijkheid zien om 's avonds wel thuis te zijn. Twee andere respondenten merken op dat weekendwerk ook een voordeel heeft, namelijk een recuperatiedag in de week.

Daarnaast beperken vaste dienstroosters en shiften de oproepbaarheid, of het idee dat je als journalist constant paraat moet zijn. Alle respondenten geven aan dat ze op voorhand weten wanneer ze moeten werken. Omdat nieuws per definitie onvoorspelbaar is, blijft er een zekere flexibiliteit vereist. Volgens elf respondenten blijft die wel beperkt tot crisissituaties. Bijna de helft (5/11) zegt daarbij dat je die momenten ook zelf niet wil missen, zoals deze radiojournalist:

En oké, er wordt ook wel flexibiliteit gevraagd, ja als er iets gebeurt, dan moet er ingesprongen worden maar eigenlijk doe ik niet liever. Met heel de politieke crisis heb ik mij aangeboden om te mogen komen omdat dat zo'n momenten zijn dat je er erg wilt zijn. (R1)

Die vereiste flexibiliteit en oproepbaarheid hangen sterk samen met de functie die je uitoefent. Zo geven leidinggevenden aan dat ze wel steeds bereikbaar moeten zijn. Daarnaast merken vier journalisten op dat wanneer je jezelf in iets specialiseert, je er ook steeds moet staan als jouw onderwerp onder de aandacht komt. Zo worden buitenlandverslaggever, regiocorrespondent en politiek journalist beschouwd als functies die meer flexibiliteit vereisen. Een eindredacteur van het radionieuws zegt daar het volgende over:

Bij mij valt dat mee, net omdat ik in het regime zit van eindredactie en presentatie, omdat je daar in een schema zit dat redelijk vast ligt. Stel, je bent een collega met een buitenlandse specialisatie of een andere specialisatie, daar kan er in uw sector altijd iets gebeuren en daar moet je altijd op inspelen. (R4)

Als het gaat over onverwachte privékwesaties zoals een overlijden of een ziek kind, geven alle vijftien respondenten aan dat er begrip is van collega's en leidinggevenden. De zeven vrouwelijke journalisten die geen kinderen hebben, hebben daarbij niet het gevoel dat zij minder begrip krijgen dan de journalisten die wel mama of papa zijn. Drie van hen geven zelfs aan bewust geen vrijaf te nemen tijdens schoolvakanties, omdat ze collega-ouders die kans willen geven. Een jonge journalist (R1) denkt dat als ze zelf ooit kinderen heeft, ze ook blij zou zijn als daar rekening mee gehouden wordt. Ondanks dat begrip, wijst bijna de helft (7/15) van de respondenten erop dat thuis blijven niet evident is omdat je daarmee rechtstreeks collega's belast. Of er moet iemand inspringen voor jou, of hetzelfde werk moet met minder mensen gebeuren. Een hoofdredacteur van een krant (P1) ziet in zulke omstandigheden weinig problemen door de grote collegialiteit op haar redactie. Een radiojournalist zegt over dit topic het volgende:

Het is gewoon soms niet zo gemakkelijk omdat, je bent een klein team meestal of relatief klein en je moet alle shiften ingevuld krijgen en het probleem is een beetje dat je weet van als ik uitval, is het iemand anders van mijn collega's moet oplossen. Dus je weet altijd dat je een van uw collega's rechtstreeks belast met het feit dat jij niet kunt komen. (...) Ik denk dat dat vooral de moeilijke factor is, niet per se van bovenuit dat ze zeggen van 'zeg, doet dat eens niet'. (R1)

Verder hebben acht vrouwelijke journalisten het over mannelijke collega's en leidinggevendenden die zelf hun privéleven al eens vooropstellen. Uit de getuigenissen blijkt dat die de drempel verkleinen om zelf op bepaalde momenten voor je privé situatie te durven kiezen. Dat een vrouwelijke leidinggevende daar een rol in kan spelen, komt verder in deze paper nog aan bod (§8.2.). Een 45-jarige printjournalist merkt op dat het een positieve verandering van de laatste jaren is dat ook mannen hun gezin als een prioriteit zien:

We hebben hier een aantal jonge collega's van rond de dertig, jonge vaders allemaal, en ik zie dat zij heel anders daarmee omgaan. Dat zij ook durven zeggen 'nee dat gaat nu niet want ik heb geen opvang voor de kleine' of zo, in mijn generatie gingen mannen heel uitzonderlijk dat soort dingen zeggen. (...) Dat is een evolutie die het leven makkelijker maakt. Het is gemakkelijker als uw mannelijke collega zegt van 'ja kijk, ik ga die dag niet doorschrijven, ik ga zaterdag schrijven want de crèche is dicht' of ja, dat dat gewoon gezegd wordt. Dan denk ik ja, dat is mooi. (P2)

Een tweede mogelijkheid om de werk-privébalans minder zwaar te maken, is kiezen voor een andere werkformule. Zo blijkt deeltijds werken, vooral 4/5e werken, een veel gebruikte en ook erg aangename regeling die voor weinig of geen problemen zorgt. Twee respondenten hebben zelf ook een tijdje 4/5e gewerkt en hebben daar positieve ervaringen mee, zoals deze televisiejournalist:

Ik hou het vol, ik heb het een tijd 4/5e gedaan. Als mijn tweede dochter geboren is, heb ik twee jaar 4/5e gewerkt. Ja, om één dag voor mezelf te 'kopen', om een klein beetje me-time te hebben en om het gezin draaiende te houden, om het weekend ook vooral te ontlasten. (T2)

Toch worden er ook nuances gemaakt bij een deeltijdse regeling. Een hoofdredacteur (R2) merkt op dat het quasi onmogelijk is om er als leidinggevende systematisch één dag per week niet te zijn. Drie vrouwelijke journalisten (twee print, één televisie) wijzen erop dat er een minimumbezetting moet zijn op een redactie, dus dat die regeling niet zomaar aan iedereen kan worden toegestaan. Verder hebben twee journalisten het gevoel dat deeltijds werken niet volledig geapprecieerd wordt door leidinggevendenden. Hoewel een radiojournalist (R3) spreekt over "een van de beste systemen die er zijn", is deeltijds werken dus beperkt.

Een andere formule, het af en toe thuiswerken, is nog niet ingeburgerd. De voornaamste reden daarvoor is dat het vandaag nog maar in weinig functies haalbaar is, al kan de technologie daar in de toekomst een prominente rol in spelen. Volgens de televisiejournalisten die in het veld werken, is het in hun functie onmogelijk om van thuis

uit te werken omdat ze reportages op verplaatsing maken. Een hoofdredacteur van het televisienieuws (T1) zegt wel maximaal te willen inzetten op nieuwe technologische mogelijkheden zoals van thuis uit monteren. Die motivatie is er ook bij een hoofdredacteur van het radionieuws (R2), die het evident vindt dat de mogelijkheden tot thuiswerk in de toekomst zullen uitgebreid worden:

Nu zijn er een aantal taken die onze journalisten al thuis kunnen doen, maar dat gaat vooral over langetermijnwerk (...). Maar ik denk dat als de technologische vooruitgang voortgaat, dat er wel andere dingen mogelijk gaan worden. Waarom zou je eigenlijk niet kunnen nieuws lezen van thuis, bijvoorbeeld? Vandaag is dat technisch onmogelijk maar waarom zou dat niet kunnen, daar is eigenlijk geen reden voor. (R2)

Opvallend is dat thuiswerk ook in de printsector nog niet vaak voorkomt, hoewel de praktische problemen daar kleiner zijn dan in de audiovisuele sector. Uit het onderzoek blijkt dat printjournalisten veel belang hechten aan fysieke aanwezigheid op de redactie omdat er veel besproken wordt en omdat dat efficiënter zou zijn. Een hoofdredacteur (P1) zegt daarover dat thuiswerk in noodgevallen wel kan, maar dat het zeer beperkt is omdat een telefoon nooit *face-to-face* overleg zal vervangen. Verder hebben twee jonge respondenten (27 en 32) sterk het gevoel dat thuiswerk niet aangemoedigd wordt, terwijl het volgens hen technologisch perfect kan en het de druk af en toe zou verlagen:

Als redacteur, op regio dan, dat kan perfect van thuis. Het is toffer als je onder de collega's bent en ik zou het ook niet permanent willen doen, maar zo is één dag in de week kunnen thuiswerken, bijvoorbeeld op een zondag, ja dat is wel aangenaam. Ik denk dat veel collega's dat ook wel denken, zeker omdat ook de journalisten, de reporters van de nationale redactie, die kunnen perfect thuis opstarten. (...) Dus als ik dan thuis kan werken, heb ik al twee uur op een dag bespaard, waarin ik ofwel meer kan werken ofwel dat ik kan thuis zijn en andere dingen kan doen. (P6)

Net zoals de vrouwelijke journalist die hierboven aan het woord is, geven zeven andere vrouwelijke journalisten aan dat de verplaatsing naar hun werk een factor is die sterk weegt op de werk-privébalans. Een hoofdredacteur van het radionieuws (R2) spreekt over "verplaatsingsstress" en een televisiejournalist vraagt zich af hoe ze alles zal bolwerken als haar redactie binnenkort naar het midden van Antwerpen verhuist:

Hoe gaan we dat doen? En dat gaat dan ook een repercussie hebben op je privéleven, want nu ben ik meestal als ik werk om 20u30 's avonds thuis. Maar ik ben niet van plan om met mijn auto nog naar Antwerpen te rijden. (...) Hoe gaat dat mobiliteitsgewijs gaan? Hoe ga ik – want, wat heb je nog voor zin om te doen als je 's avonds om 22 uur thuis

komt en je moet de volgende dag werken? Dat zie ik nu niet hoe dat in z'n werk zal gaan.
(T5)

De uitzondering in deze kwestie is de printjournalist die voor een journalistiek magazine werkt. Om te beginnen heeft ze geen vaste uren en bepaalt ze dus grotendeels zelf wanneer ze werkt. Daar staat tegenover dat ze geen recuperatie krijgt voor avond- en weekendwerk, dus "je moet het zelf wat in de hand houden" (P2). Daarnaast hoeft ze ook niet aanwezig zijn op de redactie, behalve voor enkele redactievergaderingen. Ze snapt dat vrouwelijke journalisten in de audiovisuele sector of bij kranten afhaken omdat je met vaste uren veel minder vrijheid hebt. Zo zegt ze het volgende:

Dit is heel hard werken maar je hebt wel je agenda in de hand, of grotendeels in de hand. (...) Ik heb jaren gewerkt zo, ik haalde die van school en die speelt en dan stop ik zo tussen 17u en 20u met werken en om 20u zit die in bed en dan werkte ik door en niemand had daar last van. Bij een krant kun je dat niet, dus ik snap wel dat die werk-gezinsbalans als je bij een krant werkt, ja dat is gewoon veel moeilijker. (...) Als ik terug kijk denk ik van ja, X heeft het mij mogelijk gemaakt om journalist te zijn zoals ik het wil zijn en tegelijk een aanwezige moeder te zijn. (P2)

Ten slotte kan elke journalist ervoor kiezen om zelfstandige te worden. Maar dat is volgens het merendeel (13/15) van de respondenten geen oplossing voor de moeilijke werk-privébalans. Integendeel, het freelancestatuut is volgens hen erg onzeker omdat je onder meer geen vast inkomen hebt en zelf je opdrachten moet binnen halen. Daarbij komt dat freelancers volgens de respondenten vooral in de audiovisuele sector gewoon meedraaien op de redactie en zelfs sneller in de asociale diensten terechtkomen. Een 29-jarige printjournalist is zelf freelancer in bijberoep, maar ziet het niet zitten om volledig zelfstandig te worden:

Freelancer in hoofdberoep is iets wat ik niet meteen zie zitten omdat ik wel nogal houd van het comfort van de verlofdagen bijvoorbeeld en ik merk dat, mijn vriend die dan freelancer in hoofdberoep is, dat als wij op vakantie gaan dan is dat voor hem wel financieel heel zwaar want je krijgt geen verlofgeld, je kan geen opdrachten doen dus je hebt eigenlijk dubbel verlies. (...) Het is sowieso wel veel harder ook, heel veel opdrachten en zo die je dan eerst nog moet binnenhalen, meer zelf promoten. (P4)

7.3. Mogelijkheden om werk-privébalans in de toekomst te verbeteren

Uit het onderzoek komen enkele suggesties naar voren die de werk-privébalans voor (vrouwelijke) journalisten zouden kunnen verbeteren in de toekomst. Om te beginnen is er nood aan puur praktische oplossingen. Zoals hierboven beschreven, zijn die er deels al, maar bijna de helft van de respondenten (6/15) geeft aan dat die nog meer

bespreekbaar zouden moeten zijn. Openheid is daarbij erg belangrijk. Wat de vaste dienstroosters betreft, wijst een radiojournalist (R3) er bijvoorbeeld op dat daarover meer overleg nodig is binnen een team:

Bijvoorbeeld dat de buitenlandredactie samen gaat bespreken van 'ik zou het graag zo hebben' en 'ik zou het graag zo hebben' en dat die dan samen tot een overeenkomst komen, eerder dan dat er één iemand is die het rooster maakt die je rond uw vinger moet winden, zeg maar. Natuurlijk, dat zou beter zijn. Ik geloof daar veel meer in dan in alles zo top down te willen regelen. Als je verantwoordelijkheid geeft aan de mensen, die zelf laten meebeslissen. (R3)

Een andere radiojournalist merkt op dat er meer ruimte zou zijn om dienstroosters zo goed mogelijk in te vullen als haar team groter zou zijn:

Het kan altijd beter als we met meer zijn. Maar wij zitten in een besparingsverhaal dus nu denk ik dat veel afhangt van openheid, goede afspraken maken, dat op tijd aangeven. (R4)

Daarnaast zouden vier vrouwelijke journalisten, waarvan drie uit de printsector, de regeling rond thuiswerk graag flexibeler zien. Zoals hierboven beschreven, is het voor schrijvende journalisten in theorie mogelijk om af en toe een dag thuis te werken. Dat wordt nu grotendeels tegengehouden omdat leidinggevend *face-to-face* overleg op de redactie belangrijk vinden, terwijl dat voor onder meer jonge mama's en journalisten die een lange verplaatsing moeten maken wel een verschil zou maken. In de audiovisuele sector is thuiswerk moeilijker, maar kan de evoluerende technologie op sommige vlakken wel soelaas bieden.

Verder geven twee radiorespondenten aan dat hun bedrijf een crèche heeft, wat voor (vrouwelijke) journalisten met kleine kindjes een hele hulp is. Bijna twee derde (9/15) van de respondenten denkt dat vrouwen ook thuis hulp moeten durven vragen zoals een poetsvrouw of een babysit. Volgens hen kunnen die banale, pragmatische oplossingen de sleutel zijn om werk en privéleven gecombineerd te krijgen. Uit de getuigenissen blijkt dat hier de traditionele rollenpatronen in de samenleving opnieuw een rol spelen. Zo zegt een televisiejournalist met twee jonge kinderen het volgende:

Het feit dat ik een babysit heb die mijn kinderen twee keer in de week van school gaat halen en mee naar huis gaat tot ik thuis ben, ik krijg daar soms opmerkingen over, van 'ah maar, allez wat doe jij nu, uw kinderen uitbesteden aan iemand anders' en ik heb daar in het begin heel veel moeite mee gehad omdat ik mij mislukt voelde als moeder, of omdat ik mij precies moest verantwoorden. (T2)

Een gelijkaardige opmerking maakt een printjournalist met een jong kind. Volgens haar (P5) zou de “aanvaarding dat je als vrouw ook lange dagen kan kloppen of ambitieus kan zijn” de situatie voor heel wat vrouwelijke journalisten aangenamer maken.

Naast praktische tools en de aanvaarding daarvan, is ook mentale ondersteuning van journalisten belangrijk. Twee derde (10/15) van de respondenten noemt haar job “stressvol”, en een hoofdredacteur van het televisienieuws zet dan ook bewust sterk in op een menselijke omgang met haar personeel:

Proberen te organiseren en praten, dat zijn voor mij echt de belangrijkste dingen. (...) Al is dat maar om gewoon even aan te geven: het is oké om eventjes te komen babbelen. Als het eventjes niet lukt, dat kan ook tijdelijk zijn, dat is een signaal dat wij toch wel heel erg proberen te geven. We hebben liever dat mensen het lang volhouden. (T1)

Dat alle vrouwelijke journalisten getuigen van begrip voor privésituaties (§7.2.), is in dat opzicht al een erg positief gegeven. Leidinggevendenden die soms het signaal geven dat hun gezin voor hen een prioriteit is, zorgen verder voor een sfeer waarin privésituaties bespreekbaar worden. Daar voegt de hoofdredacteur van het televisienieuws (T1) nog aan toe dat ze het als haar taak ziet om jonge ouders door die moeilijke periode te loodsen en op die manier te voorkomen dat ze afhaken.

8. Genderverhouding

8.1. Vrouwen zijn evenwaardige journalisten

De grote meerderheid (12/15) van de vrouwelijke journalisten heeft niet het gevoel dat ze zich harder moet bewijzen dan haar mannelijke collega's. Een 53-jarige printjournalist vertelt daarover dat ze al in de jaren '90 op een journalistenexamen niet de indruk had dat ze beter haar best moest doen of minder serieus genomen werd. Daar voegt ze aan toe:

En ik heb heel mijn carrière nooit dat gevoel gehad en dat is super. Want dat wil zeggen dat dat onderscheid voor die bazen ook niet, ja dat vrouwen sowieso evenwaardig zijn. (P3)

Drie respondenten geven aan dat je jezelf in een ander domein mogelijk wel harder moet bewijzen en hebben het daarbij over politiek nieuws en hard nieuws in het algemeen. Verder geeft bijna de helft (6/15) van de vrouwelijke journalisten aan dat ze zich als beginnening wel moest bewijzen. Daarbij maken ze echter de kanttekening dat dat voor mannen ook het geval is. Eén radiojournalist geeft aan dat ze zich naar eigen gevoel opnieuw moest bewijzen na haar zwangerschap omdat ze een half jaar afwezig was geweest. Daarnaast heeft één printjournalist het over de evenwichtsoefening die ze al heel

haar carrière maakt tussen er goed willen uitzien en toch serieus genomen willen worden:

Ik ben mij altijd heel erg bewust geweest van 'ik moet er goed uitzien', ik vind dat belangrijk (...) maar je mag vooral niet de indruk geven dat het té bedacht is, dat je té veel tijd aan je uiterlijk besteedt, dat je daar té veel mee bezig bent want dan word je niet serieus genomen. (...) Ik moet eruitzien als iemand die met inhoud bezig is. Iemand die zich wel verzorgt, maar die met inhoud bezig is. (P2)

Twee derde (10/15) van de respondenten is ervan overtuigd dat vrouwen evenveel kansen krijgen in de journalistieke sector als mannen. Daarbij merken ze op dat vrouwelijke collega's die willen opklimmen, dat ook doen. Een hoofdredacteur van een krant zegt daar het volgende over:

Wat maakt dat die doorstromen en wat maakt dat die aan de slag blijven in de journalistiek? Ja, voor een stukje opportuniteiten die geboden worden en ook kansen die gegrepen worden want je moet ze ook zelf wel willen grijpen, maar ik heb niet de indruk dat er minder kansen zijn voor vrouwen dan voor mannen. (P1)

Dat er kansen voor vrouwelijke journalisten zijn maar dat zij die ook nog moeten grijpen, sluit voor een stuk aan bij wat er eerder aan bod kwam bij de invloed van de privésituatie op de journalistieke carrière (§7.1.). Volgens de meerderheid (12/15) van de respondenten is die invloed er effectief, maar is dat steeds een bewuste keuze. Daarbij merkt een 53-jarige printjournalist (P3) op dat "vrouwen misschien sneller geneigd zijn dan mannen om de balans werk-privé ook zoveel mogelijk te bewaken omdat ze dat zelf ook willen". Zo koos een 29-jarige printjournalist bijvoorbeeld wel voor een veeleisende job:

Bij mij denk ik dat dat geen rol zou spelen, omdat ik wel actief heb gekozen voor X terwijl ik wel wist dat het niet evident zou zijn omdat de lat daar heel hoog lat. En ik twijfelde wel of ik het zou aankunnen en of ik goed genoeg was om de job te doen, maar ik heb het wel gedaan. (...) Ik vind het wel veel belangrijker om iets te doen dat ik echt graag doe, dus ik zou dan denk ik wel carrière voorrang geven op privébezwaren. (P4)

De respondent die hierboven aan het woord is, zegt dat ze aan zichzelf twijfelde bij het solliciteren voor haar job. Uit het onderzoek komt naar voren dat twijfel mogelijk ook een rol speelt in het vertrek en de moeilijke doorstroming van andere vrouwelijke journalisten. Bijna twee derde (9/15) van de respondenten, onder wie alle leidinggevendenden, geven aan dat vrouwen vaak onzekerder zijn en minder profileringsdrang tonen dan mannen. Dat merkt ook deze televisiejournalist:

Ik denk dat we daar nog steeds maatschappelijk met een cultuur zitten dat mannen zelfverzekerder aan de start komen, daarom niet beter zijn in hun job maar het wel beter verkopen. Ik zie dat genoeg rond mij, effectief, hoe hoger dat je in de organisatie kijkt, hoe meer mannen. (...) Wil dat zeggen dat er niet genoeg capabele vrouwen zijn om in de hoogste functies te komen? Nee. Daar geloof ik echt niks van. Wel dat vrouwen zichzelf minder hoog schatten, zichzelf minder goed verkopen, dat denk ik wel. (T3)

Zonder te veralgemenen, blijkt uit de getuigenissen dat die onzekerheid een eigenschap van veel vrouwelijke journalisten is, ongeacht mediasector of leeftijd. Wat daarbij aansluit, is dat vier respondenten aanhalen dat ze in de berichtgeving moeite hebben om vrouwen voor de camera of voor de microfoon te krijgen. De reden is dezelfde: “misplaatste bescheidenheid” (R2). Dat gegeven botst mogelijk met de journalistieke sector zelf. Die wordt door elf vrouwelijke journalisten bestempeld als een vrij harde, concurrentiële wereld waarin je “echt wel sterk in uw schoenen moet staan” (T2) en “voor jezelf moet durven opkomen” (P6). Al heeft dat weinig met het aantal mannen en vrouwen te maken, meent deze printjournalist:

Ik denk wel dat het voor een groot deel een machowereld nog is, maar dat ligt niet aan de genderverhouding. Een machowereld waarin er moet gescoord worden, waarin er veel stoerdoenerij is, waarin er waaghalzerij is, adrenaline is daar een heel belangrijke drijfveer... Maar ik ken ook veel machovrouwen, hoor. Dat heeft te maken met de aard van het werk meer dan met de genderverhouding. (P2)

8.2. Belang van evenwichtige redactie

Alle vrouwelijke journalisten vinden een evenwichtige verhouding van mannen en vrouwen op een nieuwsredactie belangrijk. Voor ruim de helft (8/15) van de respondenten mag die verhouding *fifty-fifty* zijn, de rest heeft het over een “mengeling”, een “evenwicht” en een “mix”. Twee jonge journalisten plakken er bewust geen getal op, omdat je vooral “moet uitgaan van iedereen zijn sterkte, of dat nu een man of een vrouw is” (T4). Zij zijn om diezelfde geen voorstanders van positieve discriminatie (§8.3.). Twee derde (10/15) van de respondenten geeft aan dat een nieuwsredactie niet alleen qua geslacht, maar op verschillende vlakken divers moet zijn. Zo merken acht vrouwelijke journalisten op dat er nog te weinig mensen met een migratieachtergrond op hun nieuwsredactie werken. Een radiojournalist zegt daarover het volgende:

Het probleem is ook, dat gaat niet alleen over vrouwen maar ook de samenstelling van de redactie zijn alleen maar witte mannen en vrouwen. Dat is ook een heel belangrijk aspect. (...) Ik denk dat er meer nood is aan een bewustwording van het niet-representatief zijn van redacties qua bevolkingsgroepen dan qua mannen en vrouwen. (R3)

Eén printjournalist heeft het ook over het belang van verschillende woonplaatsen, omdat stedelingen met andere dingen in aanraking komen dan mensen die op het platteland of in een dorp wonen (P2). Twee andere respondenten vinden verschillende leeftijden op de redactie een meerwaarde. Een van hen, een 56-jarige radiojournalist, is door de jaren heen gaan inzien hoe belangrijk een mix van generaties is:

Wat ik nu ook merk, en ja, verstand komt met de jaren, hoe ouder ik nu word, hoe belangrijker dat ik het vind dat er ook jonge profielen zijn die ook mee zijn met al die Instagramverhalen en zo. (...) En eigenlijk dacht ik van 'X, ik weet niet of je nog zo'n hoge pet van uzelf op hebt', want ik heb wel eens getweet, maar ik zit bijvoorbeeld niet op Facebook omdat ik daar iets tegen heb. Maar die sociale media is nu zo'n belangrijk deel van – daar moet je in dat verhaal meegaan en met mij was je daar niet met mee geweest. (R4)

De respondenten geven twee redenen waarom een nieuwsredactie op gendervlak evenwichtig zou moeten zijn. Om te beginnen is een redactie volgens zes respondenten idealiter een weerspiegeling van de maatschappij waarvoor je nieuws maakt. Een radio- en een printjournalist maken daarbij de kanttekening dat dat sowieso al erg moeilijk is omdat er meer hoogopgeleide mensen in de media werken dan er in de samenleving zijn. Daarnaast merkt bijna twee derde (9/15) van de vrouwelijke journalisten op dat vrouwen vaak een andere kijk hebben op nieuws en affiniteit hebben met andere thema's. Een hoofdredacteur van een krant die vooral aan financiële berichtgeving doet, denkt dat vrouwen in een redactieteam er zo voor zorgen dat je een vrouwelijk publiek aanspreekt:

Ik geloof er wel echt in dat als je meer vrouwen hebt dat je dan sowieso ook een meer vrouwelijk publiek gaat aanspreken. Gewoon omdat je wat affiniteit hebt met hoe dat er gekeken wordt naar de wereld of wat je misschien belangrijk vindt of de kleine nuances die erin zitten. Dus puur daarom vind ik dat heel belangrijk. Ik zou ook wel graag hebben dat hier wat meer vrouwen werkten. (...) Maar bon, op zich in principe niet per se alleen vrouwelijke onderwerpen maar wel gekozen door vrouwen. (P1)

Wat het leidinggevend niveau betreft, is bijna de helft (7/15) van de vrouwelijke journalisten ervan overtuigd dat een vrouwelijke leidinggevende een verschil kan maken. Allemaal werken ze in de audiovisuele sector en geven ze aan dat een vrouw anders omgaat met haar personeel. Termen zoals “*people manager*”, “*menselijke reflex*” en “*empathie*” staan centraal in hun getuigenissen. Verder geven twee respondenten aan dat een vrouwelijke leidinggevende iedereen een stem geeft, terwijl ze volgens twee anderen meer aandacht heeft voor verschillende nieuwsitems. Een hoofdredacteur van het radionieuws (R2) voegt daar nog twee specifieke verschillen aan toe vanuit haar ervaring als leidinggevende. Zo

heeft ze gemerkt dat haar mannelijke collega-leidinggevenden het moeilijker hebben met het toegeven van fouten. Verder was ze verbaasd over het volgende:

Iets wat ik heel belangrijk vind en wat ik soms gezien heb en waar ik heel fel tegen in gegaan ben, dat is dat mensen de neiging hebben om als vrouwen met bevallingsverlof gaan, om hen op het moment dat ze terugkomen niet de kans te geven om in dezelfde job terug te stappen. (...) Dat zijn dingen waar ik heel gevoelig aan ben en waar ik echt wel niet aanvaard dat mijn mensen, door dat ze gaan bevallen en zes maanden verdwijnen, geen kans meer maken op een job die ze voordien goed deden. En daar voel ik wel soms dat dat bij mannelijke leidinggevenden niet vanzelf komt, dat je dat moet zeggen en uitleggen waarom dat dat fout is. (...) Misschien heeft dat dan wel te maken met het feit dat ik wel zelf vrouw ben en moeder ben en dat ik dat heel evident vind dat dat niet kan.
(R2)

De respondenten uit de printsector denken dat het geslacht van de hoofdredactie weinig invloed heeft, met die nuance dat elke hoofdredacteur per definitie anders is. Eén van hen (P5) vraagt zich wel af of hun vrouwelijke leidinggevende de reden is waarom er absoluut geen sprake is van MeToo-praktijken op hun redactie en vrouwelijke journalisten erg respectvol behandeld worden. Volgens haar zou een vrouw aan het roer invloed kunnen hebben op de vrouwvriendelijkheid van een redactie. Daarnaast vindt dezelfde respondent een vrouwelijke leidinggevende vooral belangrijk als symbool en rolmodel (§8.3.).

8.3. Evolutie man-vrouwverhouding

Opvallend is dat het gros van de vrouwelijke journalisten niet het gevoel heeft dat vrouwen sterk ondervertegenwoordigd zijn de journalistiek. Slechts vier respondenten, allemaal uit de printsector, geven aan dat er minder vrouwen zijn op hun redactie. Eén van hen geeft toe dat ze zelf schrok van de cijfers die onlangs door haar ombudsvrouw werden opgevraagd:

Tot onze verrassing zijn er maar 35% vrouwen vast in dienst en 65% mannen. (...) Maar dat is wel minder dan we gedacht hadden, want zelf dacht ik ook dat het meer ging zijn. Bijvoorbeeld zelf zit ik naast de binnenlandredactie en daar werken dan heel veel jonge vrouwen. Maar als je er dan echt over nadenkt, bij economie bijvoorbeeld, dat zijn pakweg tien mensen waarvan één vrouw. Wetstraat hetzelfde, tien mensen waarvan één vrouw. Infographici, geen enkele vrouw. Dus zo merk je toch als je alles dan in balans neemt, dat er echt nog altijd een ondervertegenwoordiging aan vrouwen is. (P4)

Van de elf andere respondenten getuigen er zeven van een gelijke man-vrouwverdeling. Vier vrouwelijke journalisten uit de audiovisuele sector (twee radio, twee televisie) hebben het zelfs over meer vrouwen dan mannen op hun eigen redactie. Twee van hen werken

voor de openbare omroep, de andere twee voor een commerciële omroep. Eén radiojournalist merkt daarbij op dat een zogenoemde vervrouwelijking van het beroep een invloed kan hebben op het imago:

Wat er jaren is gezegd en dat wordt nu niet alleen van het onderwijs gezegd maar ook van de rechterlijke macht denk ik, dat eens een beroep vervrouwelijkt, is er zogenaamd uitholling van imago en daling van lonen. Ik weet niet dat dat nu nog wordt gezegd maar ik heb meegemaakt dat er werd gezegd 'te veel vrouwen, dan is het prestige weg en dan zakken de lonen'. Dat vind ik ook verkeerd. Ik wil niet dat zo'n etiket geplakt wordt. (R4)

Het is dan ook niet verrassend dat volgens ruim twee derde (11/15) van de vrouwelijke journalisten de journalistieke sector vandaag geen mannenwereld meer is. Al nuanceren ze hun mening daarover: twee respondenten zeggen het leidinggevende niveau wel nog mannelijk te vinden, volgens drie anderen hangt het sterk af van de redactie of afdeling waar je werkt. Zo vraagt deze televisiejournalist zich af hoe de verhouding in de politieke redactie eruit ziet:

Ik denk dat dat niet meer geldt. En toch, met die kanttekening dat het misschien ook weer afhangt van het soort journalistiek. Ik ben niet zo thuis in de politieke journalistiek of in de Wetstraatjournalistiek, ik denk dat je daar bijvoorbeeld wel nog een hoger percentage mannen hebt. (T5)

Verder vindt één televisiejournalist (T2) dat de journalistiek "nog te veel" een mannenwereld is, maar dat het de goede richting uitgaat. Twee andere respondenten die de journalistiek als een mannenwereld beschouwen, werken bij dezelfde krant. Volgens een van hen, de hoofdredacteur van die krant (P1), heeft dat te maken met de niche waar ze inzitten, namelijk de financiële pers.

In het merendeel (13/15) van de interviews komt aan bod dat de man-vrouwverhouding de voorbije jaren al sterk is geëvolueerd op de redactie. Toch wijzen acht respondenten erop dat er nog ruimte is voor verbetering, vooral op leidinggevend niveau en in domeinen die nog als mannelijk worden beschouwd. Daar zegt een hoofdredacteur van het televisienieuws het volgende over:

Omdat zelfs, ook vandaag nog, in ons directiecomité zit één vrouw op acht. Ja, ik vind dat echt veel te weinig. En dat vind ik wel heel belangrijk, ik geloof daar heel sterk in dat je daar toch verschillende visies meer moet samenbrengen dan vandaag het geval is. Ik vind niet dat je een spectaculaire verandering voelt. Ik vind niet dat je zo het gevoel hebt van ja, iedereen is er zich van bewust dat dat echt een economische winst is om die gendergelijkheid te hebben. (T1)

De domeinen die door de vrouwelijke journalisten als eerder mannelijk worden beschouwd, zijn politiek (6/15), economie (5/15) en sport (4/15). Dat strookt enerzijds met de thema's die in de literatuur als mannelijk worden omschreven (§2.1.), anderzijds met de topics waar in Vlaanderen effectief meer mannelijke dan vrouwelijke journalisten in gespecialiseerd zijn. Desondanks vindt de meerderheid van de respondenten dat het onderscheid tussen mannelijke en vrouwelijke onderwerpen "achterhaald" is en dat die verdeling vooral voorkomt uit interesse (§9). Zo zegt een televisiejournalist het volgende:

Ik denk dat Wetstraat bij ons nog redelijk mannelijk is. Als ik kijk naar de Wetstraatcel, dat zijn alleen maar mannen. Dat wordt ook zo wel als het hoogste beschouwd bij een aantal mensen, politieke verslaggeving. (...) Voor de rest, economie, daar zitten ook wel veel mannen in, dat is ook wel denk ik een meer mannelijk onderwerp. Nieuwe technologieën, ja, ik denk dat dat ook wel iets is dat meer naar mannen toe wordt geschoven maar dat is ook omdat die dat vragen, omdat daar meer in geïnteresseerd zijn, merk ik. (R3)

Zes respondenten zijn ervan overtuigd dat het aantal vrouwelijke journalisten wel op een organische manier zal verder groeien. Een derde (5/15) wijst er expliciet op dat positieve discriminatie alleszins niet de correcte oplossing is voor een ondervertegenwoordiging. Dat is "de verkeerde redenering" (P1). Die vrouwelijke journalisten zijn van mening dat je steeds de beste persoon voor de job moet aanwerven, los van het geslacht. Dat vindt ook deze printjournalist:

Ja, ik ben zo wat tegen quota op dat vlak. Ik vind gewoon, als je uw werk goed doet dan zou dat niet mogen uitmaken. Ik vind niet dat ze een vrouwelijke hoofdredacteur moeten aanstellen gewoon omdat dat een vrouw is. Ik wil wel dat er meer vrouwen zijn, maar gewoon omdat ze dat dan kunnen bewijzen van 'kijk, wij kunnen dat ook'. Niet omdat dat wordt opgelegd dat ze volgens het boekje nu een vrouw moeten aannemen. (P6)

Verder benadrukken zes respondenten het belang van rolmodellen om vrouwen te overtuigen toch in het journalistieke vak te stappen en/of te blijven. Vrouwelijke journalisten in hogere functies en in domeinen die als mannelijk beschouwd worden, zouden andere vrouwen doen inzien dat ook zij die functie kunnen uitvoeren. Een 45-jarige printjournalist zegt daarover het volgende:

Bij mij is het ook begonnen met rolmodellen in de pers. (...) Dat is niet dat je daarvoor dacht 'een vrouw kan dat niet' en daarna denkt 'een vrouw kan dat wel', maar ergens wel iets van 'allez, dat kan dus echt'. (...) Rolmodellen zijn héél belangrijk. Vrouwen moeten zelf beseffen dat dat kan. (P2)

Op de vraag hoe de toekomst van vrouwelijke journalisten in Vlaanderen er uitziet, gaf ruim de helft (8/15) van de respondenten een antwoord waarin de nadruk lag op de toekomst van de journalistieke sector in het algemeen. Zowel radio-, televisie- als printjournalisten merken op dat “het verandert met rasse schreden” (T5). Ze geven aan dat de werkdruk stijgt omdat alles steeds sneller moet gaan en dat er weinig vaste jobs zijn. Deze respondent koppelt dat gegeven terug naar vrouwelijke journalisten:

De sector staat zeer zwaar onder druk. Dat wil zeggen dat ook de lonen onder druk staan, aanwerving onder druk staat, de werkdruk onder druk staat en dat er vooral moet gewaakt worden dat dat niet vormen aanneemt die onleefbaar zijn. En dan zijn misschien de vrouwen de eersten die daar slachtoffer van zijn omdat die zich iets gemakkelijker laten doen. Ik denk wel dat we daar voor moeten opletten. (T3)

9. Horizontale segregatie

9.1. Geen mannelijke of vrouwelijke onderwerpen

Hoewel enkele nieuwsdomeinen nog als eerder mannelijk worden beschouwd (§8.3.), zijn onderwerpen volgens ruim twee derde (11/15) van de respondenten niet mannelijk of vrouwelijk. Twee vrouwelijke journalisten vinden de zogezegde scheiding “achterhaald”, drie anderen noemen het “bullshit”. Deze televisiejournalist vraagt zich af of de scheiding wel bestaat:

Bestaat dat? Ik doe ook dingen over voetbalfraude, ik ben super geïnteresseerd in sport als hobby terwijl iedereen denkt dat voetbal iets voor mannen is. Ik denk eigenlijk niet zo in hokjes. Ik ben ook heel geïnteresseerd in film, gewoon puur uit interesse. Is dat dan typisch mannelijk of typisch vrouwelijk? Ik denk eigenlijk daar niet zo over na. Ik had vroeger een mannelijke collega die kei geïnteresseerd was in mode of haute couture. (T5)

Wat ook in paragraaf 8.2. aan bod komt, is dat vrouwelijke journalisten wel een andere blik kunnen hebben op bepaalde onderwerpen. Zo menen negen respondenten dat vrouwen vaak anders kijken naar nieuws en affiniteit hebben met andere thema's. Volgens deze televisiejournalist is dat dan ook een relevanter onderscheid dan die tussen de onderwerpen zelf:

De mannelijke en vrouwelijke blik op een topic, dat vind ik eigenlijk veel belangrijker. Hoe wordt er naar een onderwerp gekeken door mannen, vrouwen, daar zie ik wel een verschil dan meer het volledige onderwerp dat als mannelijk of vrouwelijk kan bestempeld worden. (T1)

Verder geeft een printjournalist (P3) aan dat zij sneller over emotioneel beladen humaninterestonderwerpen zal schrijven dan haar mannelijke collega's. Als voorbeeld geeft ze een interview met ouders die hun kind verloren hebben of met mensen die te maken kregen met zelfdoding. De respondent merkt dat mannen zelf aangeven dat hen dat niet ligt. Daarbij suggereert ze dat er misschien een vrouwelijke, gevoelige aanpak nodig is om die thema's te coveren omdat er "soms toch gezegd wordt dat vrouwen sowieso zelf ook gemakkelijker over hun eigen emoties babbelen."

Als het gaat over zogenaamd feministische onderwerpen, zoals Internationale Vrouwendag of de MeToo-beweging, blijkt dat verschillende redacties daar anders mee omgaan. Drie respondenten die elk bij een ander medium werken, merken dat mannelijke collega's daar soms sceptisch tegenover staan. Zo zegt een hoofdredacteur van het televisienieuws dat ze het genderverschil snel voelt "vanaf het moment dat het heel expliciet over gender gerelateerde thema's gaat" (T1). Zes andere vrouwelijke journalisten daarentegen geven aan dat die onderwerpen niet gevoeliger liggen en dat er bijvoorbeeld geen grapjes over gemaakt worden. Omdat het topic werd aangehaald door een van de respondenten zelf, is de vraag naar de omgang met zogezegd feministische onderwerpen niet in elk interview gesteld.

9.2. Interesse primeert op vooroordelen

Bijna twee derde (9/15) van de vrouwelijke journalisten denkt dat de verdeling van onderwerpen op hun redactie enkel te maken heeft met interesse en specialisaties. Vier respondenten hebben het gevoel dat er onbewust vooroordelen meespelen, maar geven toe dat ze het niet kunnen staven. Zo ook deze televisiejournalist:

Ik denk dat natuurlijkerwijs sommigen dat altijd gaan doen, hè. Uitsmijters bijvoorbeeld, misschien dat daar nog altijd meer vrouwen opstaan. Het zou zelfs kunnen bij ons dat dat ook effectief gebeurt maar ik zou dat hard moeten kunnen maken om dat te zeggen. (...) Soms heb ik dat gevoel hè, dat ik denk 'goh die vrouwen moeten altijd maar de uitsmijters maken' maar dat is soms gewoon eerder een frustratie dan dat dat echt iets is dat op harde feiten gebaseerd is. Ik zou dat wel eens moeten nachecken eigenlijk. (T4)

De interesses en specialisaties van de respondenten liggen ook weinig in de lijn van wat de literatuur als vrouwelijk omschrijft. Een derde (5/15) van de vrouwelijke journalisten is of was gespecialiseerd in een bepaald thema, waarvan twee in politiek en twee in justitie. Verder zijn de meest aangegeven interessegebieden politiek en buitenlands nieuws. Onderwijs en gezondheidszorg, die wel als eerder vrouwelijk worden beschouwd, komen elk slechts twee keer aan bod.

10. Metaniveau: bewust van clichés

Wat opvalt doorheen de interviews, is dat de respondenten zich erg bewust zijn van clichés en veralgemeningen. Die proberen ze dan ook zoveel mogelijk te vermijden door er expliciet op te wijzen dat het om een cliché gaat of door zichzelf te verbeteren. Dat doet ruim twee derde (11/15) van de vrouwelijke journalisten minstens één keer. Die zelfverbetering komt vooral aan bod als het over verschillen tussen mannen en vrouwen gaat, zowel wat betreft hun rollenpatroon, hun manier van leidinggeven als hun blik op nieuws. Enkele voorbeelden:

Omdat een mannelijke eindredacteur, ik ga het nu in heel clichématige termen zeggen, is ook een people manager maar is nog steeds meer gericht op het eindresultaat, op wat antenne haalt. (...) Maar nogmaals, ik stel het nu zwart-wit want ik wil niet zeggen dat er geen mannen zijn die die kwaliteiten ook hebben maar mijn ervaring leert me toch dat het vaak zo is. (T2)

Ik zeg niet, pas op, ik geef nu heel veel clichévoorbeelden, hè, ik zeg niet dat mijn mannelijke collega's niets over kinderopvang of zo weten, maar die genderrollen zijn er toch nog altijd ergens. (P2)

Allez, dat is op zich zeker niet zwart-wit hè, ik ga niet zeggen dat geen enkele man voeling heeft met zijn werkvolk want dat is helemaal niet waar. (R1)

En dat ben ik toch zelf, ook al haat ik het om in die termen te denken, als een genderverschil gaan beschouwen, dat mijn mannelijke collega's het soms veel moeilijker hadden met het toegeven van fouten. (R2)

Omdat ik er wel van overtuigd ben dat je bepaalde thema's makkelijker covert – ik wil daar niet te, ik wil mij daar zeer hard voor behoeden om daar al te cliché in te denken want ik heb bijvoorbeeld als economisch journalist heel lang de biersector gevolgd en héél vaak de opmerking gekregen van 'kan jij als vrouw wel de biersector volgen?' (...) Dus ik vond dat ik perfect in staat was om de biersector te volgen. (P1)

Eerder in dit onderzoek kwam aan bod dat de methode van het diepte-interview een invloed kan hebben op de resultaten (§2.2.), in die zin dat respondenten mogelijk sociale wenselijke antwoorden geven. De neiging om clichés te vermijden kan op die manier verklaard worden.

Discussie

11. Overzicht van de resultaten

De eerste genderbreuklijn, of het feit dat het aantal vrouwelijke journalisten zakt naarmate de leeftijd stijgt, blijkt grotendeels het gevolg van de moeilijke combinatie van de job met een gezinsleven. Dat vooral vrouwen moeite hebben met die werk-privébalans heeft volgens het onderzoek twee mogelijke verklaringen. Enerzijds zijn de traditionele rollenpatronen nog vrij sterk aanwezig in onze samenleving. Anderzijds hebben vrouwen die moeder worden vaak een instinctief moedergevoel. Een moeder kan simpelweg nood hebben om meer tijd aan haar gezin te besteden en er dan bewust voor kiezen om het beroep of een bepaalde functie te verlaten, zonder dat ze daartoe gedwongen wordt. De meerderheid van de respondenten benadrukt ook dat als hun privéleven op eender welke manier een invloed uitoefent op hun carrière, dat dat hun eigen keuze is. Dat neemt niet weg dat de werk-privébalans maximaal zou verbeterd kunnen worden zodat vrouwelijke journalisten die keuze niet hoeven te maken.

Opvallend is dat nog geen derde van de respondenten het gevoel heeft dat vrouwen sterk ondervertegenwoordigd zijn op hun redactie. Daarbij aansluitend ervaren even weinig respondenten de journalistiek als een mannenwereld. De themaredacties sport, politiek en economie worden qua bezetting wel als eerder mannelijk beschouwd. Een belangrijke kanttekening daarbij is dat twee derde van de respondenten aangeeft dat de verdeling van onderwerpen op hun redactie op basis van interesse en specialisatie gebeurt. Vrouwelijke journalisten die zelf over politiek, justitie of buitenland berichten, hebben niet het gevoel daarin een uitzondering te zijn. Vooroordelen blijken op dit punt dus nog weinig mee te spelen. Wat de onderwerpen zelf betreft, geeft het onderzoek de indruk dat het idee van zogenaamde mannelijke of vrouwelijke onderwerpen stilaan achterhaald is.

Hoewel de respondenten geen mannelijke dominantie ondervinden, kan de genderverhouding volgens hen nog verbeteren. Vooral in leidinggevende functies en in de hierboven genoemde themaredacties die qua bezetting nog vrij mannelijk zijn. Vrouwelijke journalisten hechten dan ook veel belang aan een evenwichtige en diverse redactie in de brede zin van het woord. Er moeten niet enkel voldoende vrouwen aanwezig zijn, maar ook voldoende mensen met een migratieachtergrond en van verschillende leeftijden. Een redactieteam zou een weerspiegeling moeten zijn van de maatschappij omdat elk individu anders naar het nieuws kijkt vanuit zijn of haar leefwereld. Bijna de helft van de respondenten ziet het aantal vrouwelijke journalisten in het algemeen de volgende jaren op een natuurlijke wijze groeien, een derde vindt positieve discriminatie alleszins niet de correcte oplossing.

Wat in de literatuur niet aan bod komt maar door bijna twee derde van de respondenten wordt aangehaald, is de onzekerheid van vrouwelijke journalisten. Vrouwen zouden vaker twijfelen aan zichzelf en minder profileringsdrang tonen dan mannen. Tegelijkertijd wordt de journalistieke sector zelf als een vrij harde, concurrentiële omgeving beschreven, dus is het niet ondenkbaar dat eerder onzekere vrouwen daarom afhaken of geen leidinggevende functie ambiëren. Rolmodellen, zoals vrouwelijke hoofdredacteurs, kunnen een belangrijke factor zijn om vrouwen te overtuigen dat ook zij die functie kunnen uitoefenen.

Het is opmerkelijk dat de meerderheid van de respondenten niet het gevoel heeft dat ze zich harder moet bewijzen dan haar mannelijke collega's en denkt dat vrouwelijke journalisten evenveel kansen krijgen als mannen. Uit het onderzoek blijkt dan ook niet dat vrouwen van bovenaf verhinderd worden om op te klimmen naar hogere posities. Als verklaring voor de ondervertegenwoordiging van vrouwen in die functies wijzen de resultaten eerder op een combinatie van een moeilijke werk-privébalans, die nog zwaarder blijkt als leidinggevende, en het feit dat vrouwelijke journalisten vaak onzekerder en minder ambitieus zouden zijn dan mannelijke.

Om een antwoord op de eerste deelvraag te formuleren, zijn de antwoorden van radiojournalisten vergeleken met die van de televisie- en printjournalisten. De grootste verschillen hangen samen met de praktische aard van elk medium. Zo kunnen televisiejournalisten om technische redenen bijna onmogelijk van thuis uit werken, terwijl dat in de printsector wel zou kunnen. Verder merken vrouwelijke journalisten die voor de krant werken de grootste impact van de onregelmatige uren op het privéleven. Dat heeft te maken met de meer uiteenlopende shiften in de audiovisuele sector, terwijl het zwaartepunt van het werk op krantenredacties steeds 's avonds ligt. Het zijn dan ook vooral de radiorespondenten, die vaak erg vroege shiften doen, die het werken in shiften als een voordeel zien. Verder is het opvallend dat geen enkele vrouwelijke journalist uit de printsector denkt dat het gender van een leidinggevende een verschil kan maken, terwijl zeven respondenten uit de audiovisuele sector daar wel van overtuigd zijn. Een mogelijk verklaring zou kunnen zijn dat een deel van de respondenten uit de printsector nog nooit onder een vrouwelijke leidinggevende heeft gewerkt en dus niet uit ervaring kan spreken. Toch gaat dat argument niet helemaal op omdat twee van de zes printjournalisten wel onder een vrouwelijke hoofdredacteur werken en één vandaag zelf hoofdredacteur is. De zeven respondenten die menen dat gender wel een verschil maakt, beschrijven een vrouwelijke leidinggevende in het algemeen als een goede *people manager* die erg menselijk met haar personeel omgaat.

Om een antwoord op de tweede deelvraag te formuleren, zijn de antwoorden van de jongere respondenten (< 35) vergeleken met die van de oudere respondenten (> 45). In het algemeen zijn er weinig verschillen. Ten eerste is vooral de jongere generatie van

mening dat er nog traditionele rollenpatronen aanwezig zijn in de samenleving. Een verklaring daarvoor is dat zijzelf of hun generatiegenoten de leeftijd hebben om een gezin te stichten of erg jonge kinderen te hebben. Omdat jonge kinderen veel zorg en tijd vragen, komen traditionele rollenpatronen in die fase misschien sterker naar voren. Verder zijn het vooral respondenten jonger dan 35 die geloven dat het aantal vrouwelijke journalisten op een organische manier zal groeien. De oudere journalisten hebben dan weer duidelijker de evolutie gezien van het aantal vrouwelijke journalisten de voorbije jaren. Daarnaast hebben twintigers wel het gevoel dat ze zich moeten bewijzen, maar eerder omdat ze nog aan het begin van hun carrière staan dan omdat ze vrouw zijn.

Op de laatste deelvraag, wat er zou kunnen veranderen opdat de breuklijnen positief evolueren, is het antwoord drieledig. Ten eerste kunnen de bestaande praktische regelingen zoals deeltijds werken en thuiswerken nog beter benut worden door meer overleg te creëren en het stigma rond die regelingen weg te nemen. Zeker in de printsector is het evident dat de mogelijkheden tot thuiswerk uitgebreid worden, omdat daar de werk-privébalans het zwaarst blijkt en van thuis uit werken perfect mogelijk is. Voor journalisten die moeite hebben met de combinatie, bijvoorbeeld omdat ze jonge kinderen hebben of een lange verplaatsing moeten maken, zou af en toe een dag thuiswerken de druk al verlichten. Zelfstandig journalist worden blijkt in dit geval geen oplossing, omdat freelancewerk geassocieerd wordt met nog meer druk en minder loon. Verder kan de evoluerende technologie zowel in de audiovisuele als in de printsector een belangrijke rol spelen in het verbeteren van de werk-privébalans, dus het is aangewezen dat redacties die kans ook grijpen.

Ten tweede zouden vrouwelijke journalisten zelf nog meer hulp kunnen inschakelen zoals een nanny of een poetsvrouw. Maar op dat vlak wringt het schoentje bij de samenleving. Vandaag krijgen vrouwen over dat soort pragmatische oplossingen nog regelmatig negatieve opmerkingen, terwijl mannen zonder veel scheve blikken lange dagen kunnen kloppen en veeleisende functies kunnen uitvoeren. Als de maatschappij minder sterk zou vasthouden aan traditionele rollenpatronen, vormen die misschien voor minder vrouwelijke journalisten een drempel om een bepaalde functie uit te voeren of de job vol te houden.

Ten slotte is het belangrijk dat journalisten ook mentaal ondersteund worden. Het beroep van journalist is nu eenmaal erg stressvol en heeft een repercussie op het privéleven. Het is belangrijk dat leidinggevenden oog hebben voor journalisten met een moeilijke werk-privébalans en dat zij privékwesaties bespreekbaar maken. Als zij het signaal geven dat er nog een leven is buiten de job, verkleinen ze de drempel voor werknemers om voor hun privéleven te kiezen op momenten dat het nodig is. Een positief gegeven is alvast dat alle respondenten aangeven dat er veel begrip is voor onverwachte privésituaties. Daarnaast zouden leidinggevenden zelf meer begeleid kunnen worden, zowel om hun eigen werk-privébalans onder controle te houden als om op hun redactie

een open, menselijke sfeer te creëren waarin journalisten het lang volhouden.

12. Resultaten in het licht van de literatuur

Het onderzoek bevestigt de literatuur op enkele punten. Zo blijkt de moeilijke combinatie van het beroep van journalist met een gezinsleven de belangrijkste reden voor vrouwen om het beroep te verlaten. Dat sluit aan bij het zogenaamde draaideureffect (§1.2.1.) en bij het feit dat vrouwelijke journalisten in Vlaanderen effectief vaker kinderloos zijn dan mannen (§3.1.2.). Verder worden de traditionele verwachtingspatronen van mannen en vrouwen bevestigd (§1.2.2.), maar die lijken volgens het onderzoek een grotere rol te spelen dan in de literatuur wordt aangegeven. Daarnaast bieden de resultaten een verklaring voor de scheve verdeling van vrouwelijke journalisten over mediasectoren (§3.1.1.). Radiojournalisten zien het werken in shiften vaker als een voordeel, omdat zij zeer regelmatig een vroege shift doen. Op een krantenredactie ligt het zwaartepunt van de werkdag altijd 's avonds, wat de werk-privébalans nog moeilijker maakt. Wellicht is dat een van de redenen waarom er in Vlaanderen effectief meer vrouwelijke journalisten tewerk gesteld zijn in de audiovisuele sector dan bij kranten.

Toch spreken de resultaten de literatuur ook tegen. De mannelijke dominantie en patriarchale cultuur waarvan in verschillende studies sprake was (§1.2.3.), komt weinig tot niet naar voren uit dit onderzoek. Wat de genderverhouding betreft, heeft nog geen derde van de respondenten het gevoel dat vrouwen ondervertegenwoordigd zijn op haar redactie. Dat is opvallend omdat in Vlaanderen slechts 28% van de journalisten vrouw is (§3.1.1.). De weinige respondenten die getuigen van een minderheid aan vrouwen op hun redactie werken in de printsector, wat wel strookt met het feit dat het aantal vrouwen daar het kleinst is (§3.1.1.). Verder vindt nog geen derde van de vrouwelijke journalisten dat de journalistiek een mannenwereld is. De themaredacties die ze wel als eerder mannelijk beschouwen, zijn ook de onderwerpen waar in Vlaanderen effectief meer mannelijke journalisten in gespecialiseerd zijn (§3.1.3.). Vervolgens heeft de meerderheid van de respondenten niet het gevoel dat ze zich harder moet bewijzen dan haar mannelijke collega's of dat vrouwelijke journalisten minder kansen krijgen als mannen. Toch wordt in Vlaanderen maar zo'n 30% van de managementposities en middenkaderfuncties door vrouwen uitgeoefend (§3.1.1.). Daarvoor is het zogenaamde glazen plafond dus geen sluitende verklaring (§1.2.2.). Wat die hogere posities betreft, is er ook geen sprake van "alpha females" of vrouwelijke leidinggevendenden die zich niet zouden bekommeneren om de vrouwen onder hen (§2.2.). Een vrouwelijke leidinggevende zou daarentegen net een goede *people manager* zijn die erg menselijk met haar personeel omgaat.

Er zijn ook thema's die niet in de literatuur, maar wel in het onderzoek aan bod komen. Eén daarvan is de nood en de wil die moeders hebben om tijd door te brengen met hun gezin. Naast de traditionele rollenpatronen, blijkt dat een belangrijke factor in de moeilijke werk-

privébalans van vrouwelijke journalisten. De meerderheid geeft ook aan dat als haar privéleven een invloed uitoefent op haar carrière, dat een weloverwogen keuze is. Verder blijkt de onzekerheid van vrouwelijke journalisten, en van vrouwen in het algemeen, mee te spelen in hun ondervertegenwoordiging in de sector. Twee derde van de respondenten geeft aan dat vrouwelijke journalisten minder zelfzeker zijn en minder profileringsdrang hebben dan hun mannelijke collega's. Tegelijkertijd beschrijven de respondenten de journalistieke sector als een vrij harde, concurrentiële omgeving. Het is dus waarschijnlijk dat vrouwen daarom afhaken of niet voor een leidinggevende functie kiezen.

13. Link naar actualiteit

Deze studie geeft de indruk dat onzekerheid, de wil om de werk-privébalans te controleren en traditionele verwachtingspatronen niet te onderschatten factoren zijn in de ondervertegenwoordiging van vrouwelijke journalisten. Die thema's duiken ook op in de actualiteit. Zo beschrijft loopbaancoach Vréneli Stadelmaier in haar boek *F*ck die onzekerheid het imposter syndrom* of oplichterssyndroom, het idee dat je je succes niet verdient en niet capabel genoeg bent voor de job die je uitoefent. Daarover praatte ze begin mei 2019 nog in *De Wereld van Sofie* op Radio 1. Het syndroom kan ervoor zorgen dat iemand bewust niet kiest voor een bepaalde job of promotie. Iedereen zou die gedachte herkennen, maar een derde van de mannen en dubbel zoveel vrouwen zouden er ook effectief last van hebben. Enerzijds biologische verschillen, anderzijds culturele verwachtingspatronen blijken daarin een rol te spelen. ("Twee derde van de vrouwen heeft last van het oplichterssyndroom", 2019)

Die verwachtingspatronen kwamen onlangs ook aan bod in een dubbelinterview met Dominique Leroy en Ann Caluwaerts, topvrouwen van respectievelijk Proximus en Telenet. Als het thema van het glazen plafond in de technologische wereld aan bod komt, zegt Leroy daarover het volgende: "Vrouwen belemmeren hun eigen groei doordat ze zelf de rol opnemen die hen traditioneel nog altijd wordt toegedicht. (...) Maak dat je goed georganiseerd bent, investeer in het begin van je carrière in hulp en leg je erbij neer dat je de opvoeding van je kinderen deels afstaat – ze worden er meestal beter van, alleszins zelfstandiger" (Plets, 2019, p.13). Verder probeerde ze naar eigen zeggen de voorbije jaren een rolmodel te zijn. Caluwaerts vult haar aan: "Het is het eerste wat ik zeg als ik een les of een lezing geef: dames in de zaal, je kunt het allemaal hebben, als je het wil" (Plets, 2019, p.13). Hun uitspraken over vrouwen in de technologische sector sluiten aan bij wat dit onderzoek aantoont over vrouwen in de actuele nieuwsmedia. Een mogelijke verklaring daarvoor is dat de technologische sector net als de journalistiek oorspronkelijk een erg mannelijke sector was waarin vrouwen de laatste decennia stilaan hun plaats hebben gekregen. Verder onderzoek naar de parallellen tussen zulke sectoren en de huidige positie van vrouwen daarin zou interessant zijn.

De cijfers uit een recent rapport van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) liegen er verder niet om: de gendergelijkheid op de arbeidsmarkt is de afgelopen twintig jaar amper geëvolueerd. Het verschil in tewerkstelling tussen mannen en vrouwen is nauwelijks afgenomen en nog geen derde van de managers is vrouw, terwijl vrouwen vaker hoger opgeleid zijn dan hun mannelijke collega's. Verder blijkt uit de studie dat de arbeidsmarkt zich niet aanpast aan moeders met jonge kinderen, wat een van de redenen is voor de blijvende loonkloof. De onbetaalde werktijd van vrouwen is de laatste twee decennia nauwelijks verminderd, terwijl die van mannen slechts met 8 minuten per dag is toegenomen. Volgens Manuela Tomei, hoofd binnen de IAO van het departement voor gelijkheid en werkomstandigheden, duurt het tegen dit tempo nog meer dan tweehonderd jaar om tot een gelijke hoogte te komen. Het rapport stelt dan ook dat er moedige maatregelen nodig zijn om daar verandering in te brengen. (Delpont, 2019)

Conclusie

Deze studie kadert in het onderzoek naar de opmerkelijke positie van vrouwelijke journalisten in westerse landen. Het doel was nagaan hoe vrouwelijke journalisten in de Vlaamse nieuwsmedia de traditionele genderbreuklijnen leeftijd en verticale segregatie ervaren. Daarbij werd gepeild naar de verschillen tussen de jongere (< 35 jaar) en de oudere generatie (> 45 jaar) en de verschillen tussen radio-, televisie- en printjournalisten. De derde deelvraag onderzocht hoe de breuklijnen in de toekomst positief zouden kunnen evolueren. Om een antwoord te formuleren op die onderzoeksvragen en dus inzicht te verwerven in ervaringen, opinies en motivaties van vrouwelijke journalisten, zijn vijftien diepte-interviews afgenomen. De steekproef bestond concreet uit zowel radio- (4), televisie- (5) en printjournalisten (6) die werken in de Vlaamse nieuwsmedia. De functie van de respondenten varieerde van redacteur tot hoofdredacteur en ze waren tussen 25 en 56 jaar oud. Alle interviews gebeurden aan de hand van een vragenlijst en zijn *face-to-face* afgenomen tussen 7 februari en 1 april 2019. Elk gesprek werd opgenomen en vervolgens integraal en waarheidsgetrouw getranscribeerd. De analyse van de kwalitatieve gegevens gebeurde aan de hand van de *Grounded Theory* om op basis van de individuele interviews tot een algemene theorie te komen.

De genderbreuklijn leeftijd is volgens vrouwelijke journalisten een gevolg van de moeilijke werk-privébalans voor moeders, wat ook terugkomt in de literatuur. Dat de combinatie van het onregelmatige journalistieke werk met een gezin zwaarder doorweegt voor vrouwen dan voor mannen, is deels te wijten aan de traditionele rollenpatronen in onze samenleving. Zolang daaraan vastgehouden wordt, blijven vrouwen in topfuncties of andere veeleisende jobs een uitzondering. Dat kan een drempel vormen voor vrouwelijke journalisten om hun job vol te houden of om op te klimmen. Maar de respondenten benadrukken dat als hun privéleven een invloed uitoefent op hun carrière, dat steeds hun eigen keuze is. Een instinctief moedergevoel en de nood om als mama bij je gezin te zijn, speelt daar een rol in. Dat neemt niet weg dat de journalistieke sector zich beter zou kunnen aanpassen aan werkende ouders, zodat die niet hoeven te kiezen tussen hun werk en hun job.

De andere hindernissen die het vrouwelijke journalisten moeilijk zouden maken, komen weinig tot niet naar voren uit deze studie. Nog geen derde van de respondenten ervaart de journalistiek als een mannenwereld en er blijken nog weinig vooroordelen mee te spelen in de verdeling van onderwerpen. Het idee van zogenaamd mannelijke of vrouwelijke onderwerpen is volgens de studie dan ook eerder achterhaald. Verder heeft de meerderheid van de vrouwelijke journalisten niet het gevoel dat ze zich harder moet bewijzen dan haar mannelijke collega's, noch dat vrouwen minder kansen zouden krijgen dan mannen in de sector. Het lijkt er dus op dat er geen glazen plafond is dat vrouwelijke journalisten van bovenaf verhindert om op te klimmen naar hogere functies. Volgens de respondenten speelt op dit punt opnieuw de moeilijke werk-privébalans mee, net als het feit dat vrouwen doorgaans minder zelfzeker zijn en minder profileringsdrang tonen dan mannen. Dat wordt door ruim twee derde van de vrouwelijke journalisten spontaan aangegeven. Tegelijkertijd

beschrijven ze de journalistiek als een vrij harde, concurrentiële wereld, waar eerder onzeker vrouwen mogelijk minder goed in aarden.

Hoewel het aandeel vrouwelijke journalisten zakt naarmate de leeftijdscategorie stijgt, zijn er weinig verschillen tussen de getuigenissen van de jongere (< 35 jaar) en de oudere generatie (> 45 jaar). Het meest opmerkelijk is dat de jongere generatie er sterker van overtuigd is dat de traditionele verwachtingspatronen nog aanwezig zijn in de samenleving. Diezelfde generatie gelooft het meest in de organische groei van het aantal vrouwelijke journalisten. De verschillen tussen de ervaringen van radio-, televisie- en printjournalisten hangen vooral samen met de praktische aard van elk medium. Zo is thuiswerk bij geen enkel medium ingeburgerd, maar om verschillende redenen: in de audiovisuele sector is het technologisch gezien bijna onmogelijk om van thuis uit te werken; in de printsector wordt thuiswerk eerder tegengehouden omdat er veel belang gehecht wordt aan *face-to-face* overleg.

Weinig respondenten hebben het gevoel dat vrouwen ondervertegenwoordigd zijn op hun eigen redactie, maar tegelijkertijd vindt ruim de helft van hen dat de genderverhouding nog beter kan. Om die verhouding recht te trekken, blijkt vooral de werk-privébalans een werkpunt. Bestaande regelingen zoals aangepaste dienstroosters, deeltijds werken en thuiswerken kunnen beter benut worden door meer overleg te creëren en het stigma errond weg te nemen. De technologische evolutie kan daar een belangrijke rol in spelen als redacties daar tenminste in willen meegaan. Daarnaast kunnen vrouwen op het thuisfront meer hulp inschakelen, maar daar vormen de sociale verwachtingen vanuit de samenleving nog vaak een drempel. Verder kan meer mentale ondersteuning van journalisten een verschil maken, want de respondenten ervaren hun job als erg stressvol. Leidinggevenden spelen een belangrijke rol in het creëren van een open sfeer op de redactie waarin persoonlijke kwesties bespreekbaar zijn.

Beperkingen en aanbevelingen voor verder onderzoek

Dit onderzoek schetst geen beeld van alle vrouwelijke journalisten in Vlaanderen. Zo zijn niet-actuele weekbladen, regionale en lokale pers niet opgenomen in de studie. Verder zijn persagentschappen, fotoredacteurs, vakbladen en online magazines buiten beschouwing gelaten. Het spreekt vanzelf dat een breder onderzoek in andere media een accurater beeld zou geven van de genderbreuklijnen in de Vlaamse journalistiek. Binnen de begrensde groep van de nationale nieuwsmedia is een zo representatief mogelijke steekproef samengesteld die varieert in leeftijd, medium en functie. Een gevolg daarvan is dat het aantal respondenten in elke specifieke categorie beperkt was. Om dieper in te gaan op de beweegredenen van vrouwelijke journalisten die afhaken, zou het ook relevant zijn om vrouwen te interviewen die de sector effectief verlaten hebben. Daarnaast zijn vrouwelijke freelancejournalisten een interessante piste voor vervolgonderzoek. Volgens deze studie biedt het statuut weinig voordelen, maar een bevraging van zelfstandige journalisten is nodig om die stelling te staven of te nuanceren.

Ten slotte is vervolgonderzoek naar journalisten met een migratie-achtergrond in de Vlaamse nieuwsmedia aanbevolen. Volgens de respondenten zijn redacties op dat vlak nog niet representatief voor de maatschappij waarin we vandaag leven. Daardoor zouden thema's die in de allochtone gemeenschap leven minder snel op de radar komen en is het moeilijker om als medium een allochtoon publiek aan te spreken. Binnen zo'n onderzoek zou er ook opnieuw aandacht kunnen zijn voor de genderverhouding. Idealiter zou een nieuwsredactie even divers zijn als Vlaanderen is.

Literatuurlijst

- Baarda, D.B., van der Hulst, M., & de Goede, M.P.M. (2012). *Basisboek interviewen: handleiding voor het voorbereiden en afnemen van interviews* (3de druk). Houten: Noordhoff Uitgevers Groningen
- Bourdieu, P. (2001). *Masculine domination*. Stanford (CA): Stanford University Press.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101
- Byerly, C. M. (ed.) & Ross, K. (ed.) (2004) *Women and media: international perspectives*. Malden: Blackwell.
- Byerly, C. M. (2013). *The Palgrave international handbook of women and journalism*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Chung, D. & Ogan, C. (2003). Stressed out! A national study of women and men journalism and mass communication faculty, their uses of technology, and levels of professional and personal stress. *Journalism & Mass Communication Educator*, 57(4), 352
- Cleuren, A. (2014). *Vrouwen in een mannelijke habitat: Sportjournalistes in Vlaanderen* (Ongepubliceerde masterproef). Antwerpen: KU Leuven.
- De Bens, E. & Raeymaeckers, K. (2010). *De pers in België: het verhaal van de Belgische dagbladpers: gisteren, vandaag en morgen*. Leuven: LannooCampus.
- De Bruin, M. (2000). Gender, organizational and professional identities in journalism. *Journalism*, 1(2), 217-238
- De Dobbelaer, R., De Keyser, J., De Maeyer, J., Deprez, A., De Vuyst, S., Heinderyckx, F. ... Raeymaeckers, K. (2013). *De Belgische journalist in 2013: een zelfportret*. Geraadpleegd via: http://www.steunpuntmedia.be/wp-content/uploads/2013/10/Enquete_journalisten_2013_NL.pdf
- Delport, A. (2019) Gelijkheid op het werk voor man en vrouw? Tegen dit tempo duurt het nog 200 jaar. De Standaard. Geraadpleegd via: http://www.standaard.be/cnt/dmf20190308_04241017
- Deltour, P. (2018). De journalist en zijn statuut. [pdf-document]. Geraadpleegd via: https://p.cygnus.cc.kuleuven.be/bbcswebdav/pid-22513073-dt-content-rid-190861059_2/courses/B-KUL-HMJ03a-1819/2018-2019%20-%20Syllabus%20STATUUT%20vd%20JOURNALIST%20-%20DEF.pdf
- De Poorter, E. (2015). *Vrouwen in de sportjournalistiek in Vlaanderen*. (Ongepubliceerde masterproef). Brussel: KU Leuven.
- De Smedt, F. (2017). *Jobervaringen en –tevredenheid bij alumni Master in de Journalistiek* (Ongepubliceerde masterproef). Leuven: KU Leuven.

- De Vuyst, S. (2017). Traditionele en nieuwe genderbreuklijnen in een snel veranderd journalistiek landschap. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 45(3), 153-169
- De Vuyst, S., Van Bauwel, S. & Verdoorn, S. (2016). Sekse-ongelijkheid in Vlaams nieuws: een kwantitatieve inhoudsanalyse naar de aanwezigheid en hoedanigheid van vrouwen en mannen in Vlaamse nieuwsverhalen. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 44(3), 253-271
- De Vuyst, S., D'Heer, J., Heinderyckx, F., Jacquet, A., Le Cam, F., Libert, M. ... Van Leuven, S. (2018). De Belgische journalist in 2018. Geraadpleegd via : <https://journalist.be/app/media/2019/04/NL-def.pdf>
- Dinh, H., Strazdins, L., & Welsh, J. (2017). Hour-glass ceilings: Work-hour thresholds, gendered health inequities. *Social Science & Medicine*, 176(1), 42-51
- Draulans, V. (2001). Glazen plafond: realiteit of mythe? *Ethische perspectieven*, 11(4), 225-236
- Elmore, C. (2007). Recollections in hindsight from women who left: the engendered newsroom culture. *Women and Language*, 30(2), 18-27
- Elmore, C. & Massey, B. (2011). Happier working for themselves? *Journalism Practice*, 5(6), 672-686
- Everbach, T. & Flournoy, C. (2007). Women leave journalism for better pay, work conditions. *Newspaper Research Journal*, 28(3), 52-64
- Falk, E. & Grizard, E. (2005). The "glass ceiling" persists: women leaders in communication companies. *Journal of Media Business Studies*, 2(1), 23-49
- Franks, S. (2013). *Women and journalism*. New York (NY): I.B. Tauris.
- Gallagher, M. & Von Euler, M. (1995). *An unfinished story : gender patterns in media employment*. Paris : Unesco.
- Hummel, R., Kirchhoff, S. & Prandner, D. (2012). "We used to be queens and now we are slaves". *Journalism Practice*, 6(5), 722-731
- Janssens & Sluydts (z.j.). Een korte geschiedenis van de AVBB en de journalistiek in België. Geraadpleegd via: https://journalist.be/app/media/2011/09/geschiedenis_avbb.pdf
- Lavle, A. & Lehman-Wilzig, S. (2005). The method is the message: Explaining inconsistent findings in gender and news production research. *Journalism*, 6(1), 66-89
- McCombs, M. E. & Shaw, D. L. (1972). The agenda-setting function of mass media. *The Public Opinion Quarterly*, 36(2), 176-187.
- Merens, A. (2003). *Midden in de media: meer vrouwen in de journalistiek*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Mortelmans, D. (2013). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Leuven: Acco.

- North, L. (2016). Still a 'blokes club' : The motherhood dilemma in journalism. *Journalism*, 17(3), 315-330
- Oukrop, C., Rush, R. & Sarikakis, K. (2005). A global hypothesis for women in journalism and mass communications: The ratio of recurrent and reinforced residuum. *Gazette*, 67(3), 239-253
- Plets, G. (2019) Als alleen mannen algoritmes schrijven, sturen zij weer de maatschappij. *De Standaard Weekblad*, 353, 10-14
- Reinardy, S. (2009) Female journalists more likely to leave newspapers. *Newspaper Research Journal*, 30(3), 42-57
- Ross, K. (2001). Women at work: Journalism as en-gendered practice. *Journalism Studies*, 2(4), 531-544
- Ross, K. (2014) Women in media industries in Europe: What's wrong with this picture? *Feminist Media Studies*, 14(2), 326-330
- Smirnova, O. V. (2013). Women's advancement in journalism: Psychological characteristics. *Psychology in Russia : State of the Art*, 6(1), 119-127
- Steiner, L. (2012). Failed theories: Explaining gender difference in journalism. *Journalism, Review of Communication*, 12(3), 201-223
- The World Bank (2017). Population, female. Geraadpleegd via:
<https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL.FE.ZS?locations=BE>
- Twee derde van de vrouwen heeft last van het oplichterssyndroom, zo gaat veel talent verloren. (2019) *Radio 1*. Geraadpleegd via: <https://radio1.be/twee-derde-van-de-vrouwen-heeft-last-van-het-oplichterssyndroom-zo-gaat-veel-talent-verloren>
- Van Zoonen, L. (1994). *Feminist media studies*. London: Sage.
- Van Zoonen, L. (1998). One of the girls? The changing gender of journalism. In C. Carter. (ed.), *News, gender and power* (pp. 33-46). London: Routledge.
- Weaver, D. (ed.) (1998). *The global journalist: News people around the world*. Cresskill, NJ: Hampton Press.
- Weaver, D. (ed.) & Willnat, L. (ed.) (2012) *The global journalist in the 21st century*. New York (NY): Routledge.
- Wirth, L. (2001). *Breaking through the glass ceiling: women in management*. Geneva: International Labour Office.

Bijlagen

Bijlage 1: vragenlijst

1. Openingsvragen

Vragen naar sociaal-demografische gegevens

- Leeftijd
- Deelsector (televisie / radio / print), nieuwsmerk
- Huidige functie, eerdere functies of werkplekken (indien van toepassing)
- Statuut (loondienst / freelance) + voltijds of deeltijds
- Thuissituatie
- Opleiding

Vragen naar motivatie

- Wat trok u aan in het beroep van journaliste?

2. Overgangsvragen naar eerste thema

Indien journalistieke opleiding:

- Hoeveel vrouwelijke studenten waren er in uw opleiding?
- Heeft u enig idee hoeveel van die vrouwelijke studenten ook effectief aan de slag zijn als journaliste?

Indien andere opleiding:

- Sinds er journalistieke opleidingen worden in gericht in Europa, ook in ons land, trekken die vrij veel vrouwelijke studenten aan. Los van uw eigen motivatie, wat denkt u dat het journalistieke vak zo aantrekkelijk maakt voor studentes?

3. De genderverhouding op nieuwsredacties en het afhaken van jonge vrouwen

- Hoe zou u vanuit uw eigen ervaring verklaren de jonge, vrouwelijke journalisten die in grote getalen komen, ook vaak na een tiental jaar weer gaan?
- Heeft u ooit zelf al overwogen om het beroep tijdelijk of voorgoed te verlaten?
 - *(zo ja)* Wat waren daar de belangrijkste redenen voor en ook: wat maakte dat u toch bij de journalistiek bent gebleven?
 - *(zo nee)* Waarom begrijpt u, of net niet, dat uw collega's dat wel doen?
 - *(Relevant bij jongere journalisten)* Ziet u zichzelf voor de rest van uw carrière het beroep van journalist uitoefenen of denkt u ooit toch andere wegen in te slaan?
- Hoe ziet volgens u de ideale genderverhouding op nieuwsredacties eruit?
 - Wat vindt u van de genderverhouding op de redactie waar u nu werkt?
 - *(Relevant bij oudere journalisten)* Hoe heeft u die genderverhouding doorheen uw loopbaan zien evolueren?

- In hoeverre denkt u dat de stelling “journalistiek is een mannenwereld” vandaag nog relevant is in de Vlaamse media?
- Heeft u ooit al het gevoel gehad dat u zich harder moest bewijzen dan uw mannelijke collega's?

4. Factoren die het beroep van journalist moeilijk maken en de impact van gender op die factoren

- Nieuws is zeker de laatste jaren iets wat 24 uur op 24 en 7 dagen op 7 doorgaat. In welke mate heeft u het gevoel dat u constant paraat moet zijn als journaliste?
 - Vindt u dat eerder '*part of the job*' of ervaart u enige redactionele of sociale druk?
- Op welke aspecten van uw privéleven heeft die vereiste flexibiliteit het meeste invloed?
 - *Indien oudere journalisten kinderloos zijn:*
In welke mate speelde uw job een rol in uw keuze om geen kinderen te krijgen?
- Hoe groot schat u de impact van uw werk-thuisbalans op uw carrièrekansen?
 - Heeft u ooit al een promotiekans geweigerd omwille van uw privéleven of denkt u dat ooit te moeten doen?
- Ziet u nog een andere verklaring dan de werk-thuisbalans voor het kleine aantal vrouwen in hogere, leidinggevende functies?
- Waarom is een gelijke genderverhouding ook op organisatorisch niveau volgens u al dan niet van belang?
 - Op welke manier zou een mannelijke of vrouwelijke hoofdredacteur een verschil kunnen maken?
- Als u een mannelijke journalist zou zijn, op welke manier zou dat de combinatie werk-gezin voor u veranderen?
- Hoe sterk is het traditionele rollenpatroon tussen man en vrouw volgens u nog aanwezig in Vlaanderen?
- Bent u gespecialiseerd in een of meerdere onderwerpen?
 - (*zo ja*) Welke?
 - (*zo nee*) Welke thema's spreken u het meeste aan?
- Welke onderwerpen zou u beschrijven als typisch 'vrouwelijk'?
 - Wat vindt u van dat vrouwelijke etiket dat men op dergelijke topics plakt?
- Hoe groot schat u de invloed van gender op de verdeling van onderwerpen tussen u en uw collega's?

5. Het redactionele beleid omtrent de werk-privébalans

- Hoe wordt er gereageerd vanuit de redactie of door collega's als een journalist zijn of haar gezinsleven voorop stelt?

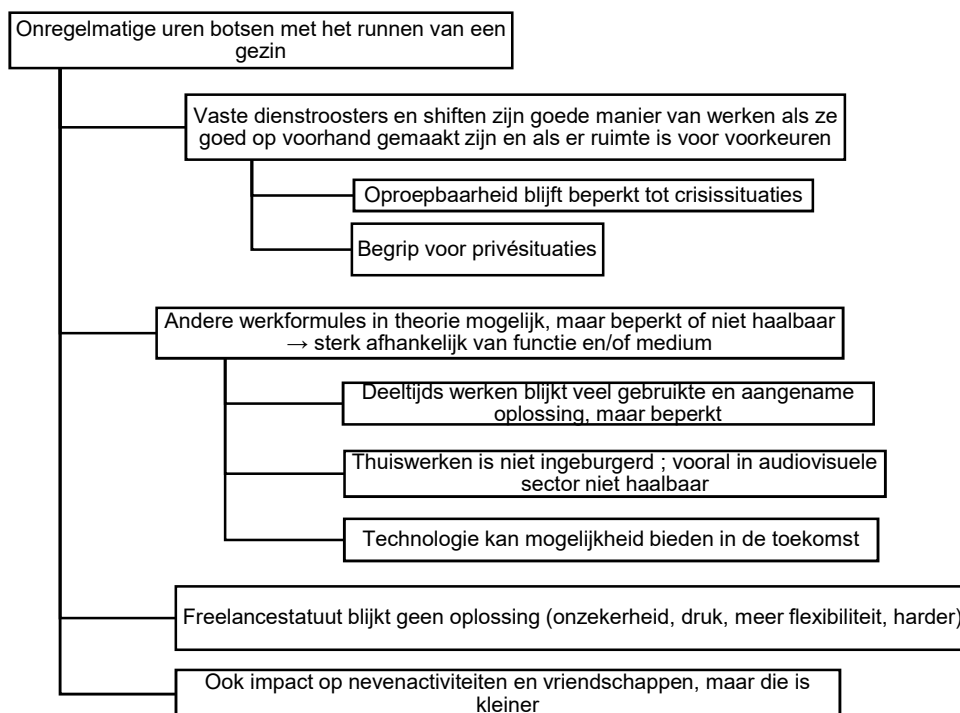
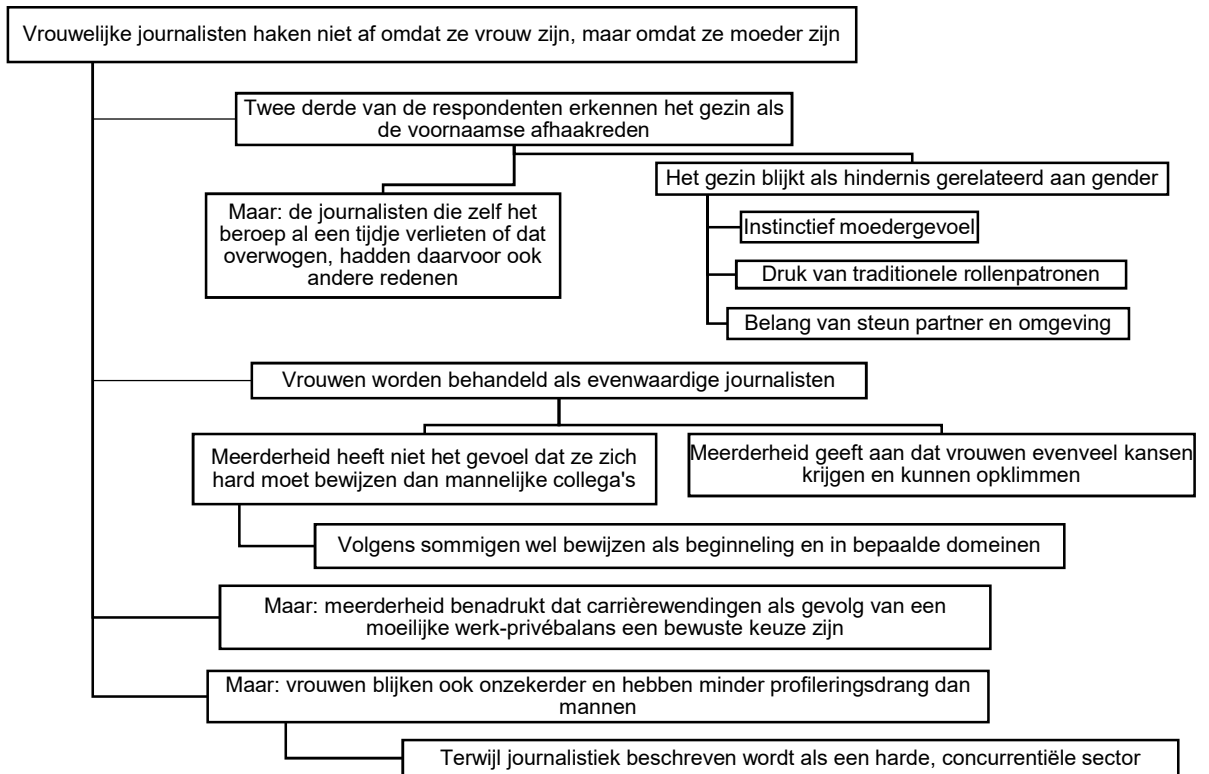
- Is het begrip groter, kleiner of gelijk voor journalisten die ook moeder zijn?
- Hoe reageert uw sociale omgeving als u uw beroep voorop stelt?
- Welke maatregelen of tegemoetkomingen zijn er vanuit de redactie tegenover journalisten die de job moeilijker met hun thuissituatie kunnen combineren?
 - Wat zou er nog kunnen verbeteren?
- Wat doet uzelf of wat doen uw collega's om de werk-thuisbalans makkelijker te maken?
 - *Of indien jongere journalisten nog geen gezin hebben: Wat zou u doen om uw job makkelijker te combineren met een huishouden en kinderen?*
- Waarom zou een freelancestatuut al dan niet een goede oplossing kunnen zijn voor de werk-privébalans?

6. Afsluitende vragen

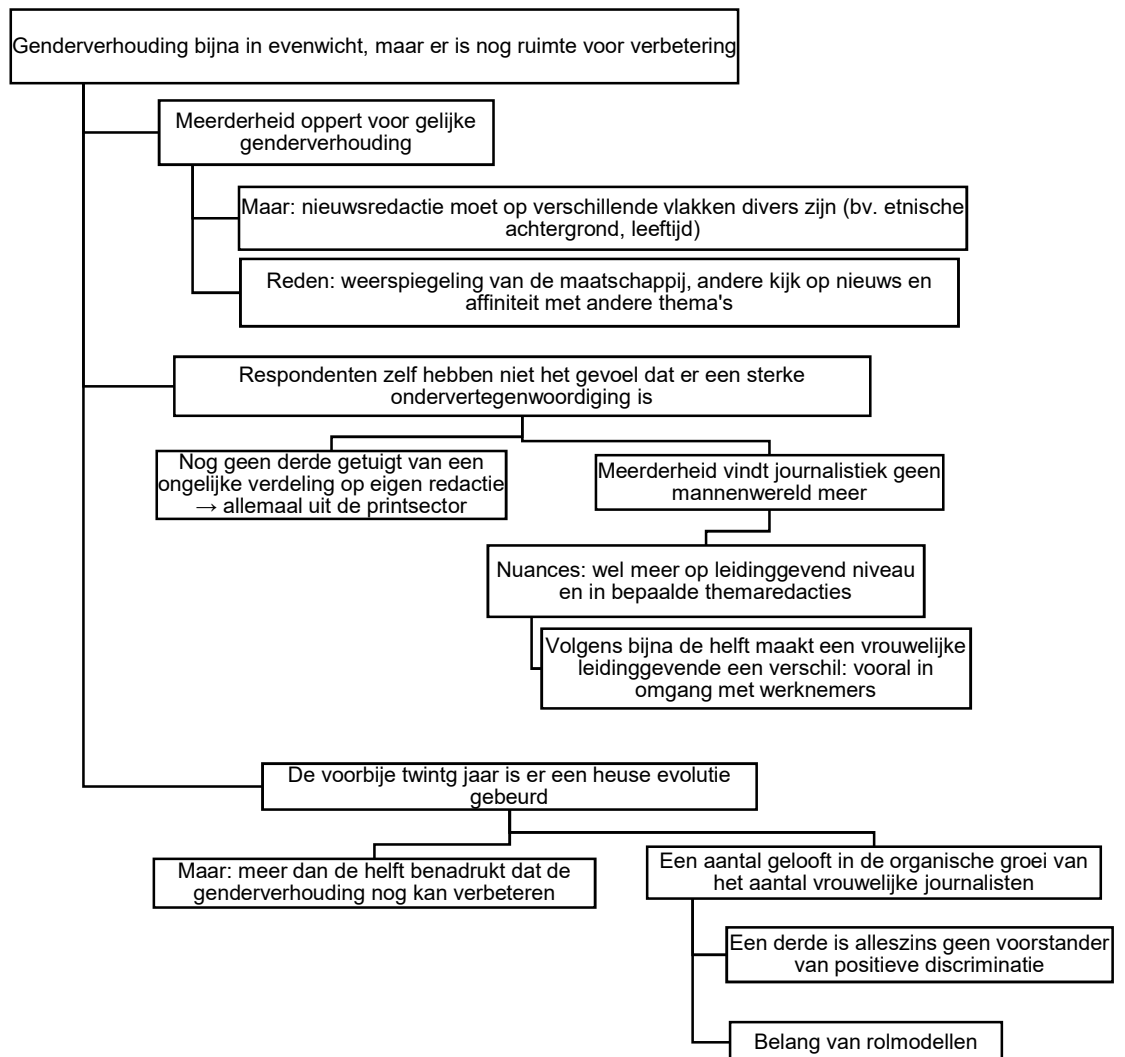
- Hoe ziet u de toekomst voor vrouwelijke journalisten in Vlaanderen?
- Zijn er nog dingen die u kwijt wil over dit thema?

Bijlage 2: mindmaps

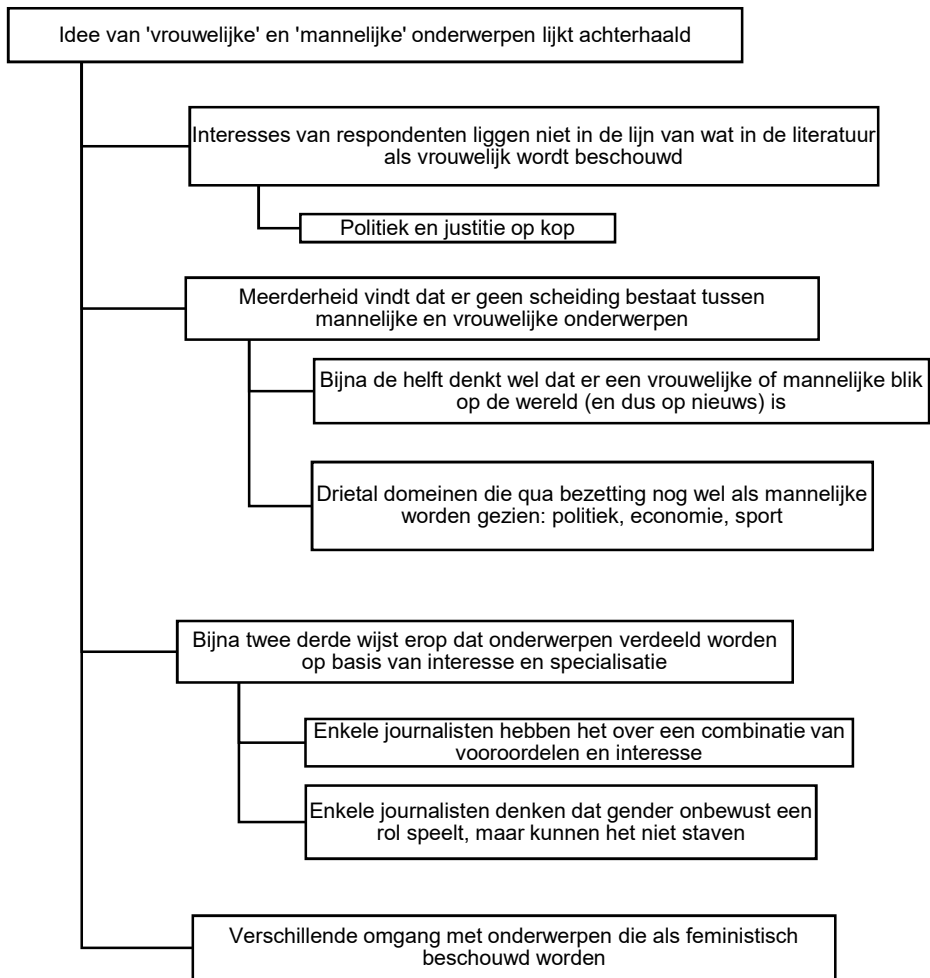
A. Werk-privébalans

B. Genderverhouding

C. Horizontale segregatie

D. Mogelijkheden tot verbetering in de toekomst

